

Yatılı Lise Öğrencilerinin Dindarlıklarındaki Yurt İklimi Fenomeni

Domestic Climate Phone In The Religiousness Of Boarding High School Students

Hatice GÜVEN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye

haticeguven1453@gmail.com Orcid: 0000-0001-7126-1086

Muhammed KIZILGEÇİT

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye

Alındı: 12.12. 2021 Kabul edildi: 22.12.2021 Yayınlandı: 31.12.2021

Özet

Ülkemizde sanayileşmeyle birlikte daha iyi yaşam koşulları umuduyla başlayan köyden kente göçün sonucunda nüfus dağılımı heterojen bir yapı almıştır. Hem oluşan bu dağınık yerleşim şekli hem de sınav puanı daha yüksek olan okullarda eğitim görme isteği, öğrencileri ilçe ve şehir merkezlerindeki yatılı okullara yönlendirmiştir. Günümüzde binlerce ortaokul öğrencisi yatılı bölge okullarında, binlerce lise öğrencisi de pansiyonlu liselerde eğitimine devam etmektedir. Yapılan araştırmalar yaşanan mekânın koşulları, vakit geçirilen sosyal çevrenin durumu vb. nedenlerin bireyin kimliğine sirayetini gözler önüne sermektedir. İnanan insanın hayatının her alanına dâhil olan dinin bireyde kendini gösterme şekli olan dindarlık da bireyin kişiliğinin içerisinde değerlendirilen bir kavramdır ve bir takım etmenlerle şekillenmektedir. Bu çalışmada insanoğlunun kimlik oluşturma çağı olan ergenlik döneminin bir bölümüne denk gelen lise yurt yaşantısının öğrencilerin dindarlıkları üzerine etkisi araştırılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseniyle tasarlanan araştırmanın veri toplama aracı yatılı öğrencilerle yapılan görüşmelerdir. Araştırma sonucunda yurt ortamının öğrencilerin dindarlıklarının inşası sürecine bir takım etkileri fark edilmiştir.

Abstract

It continues with a heterogeneous structure that grows with the migration to the city, which lives better with the increasing industrialization. Both this dispersed settlement pattern and the desire to study in schools with higher exam scores have directed students to boarding schools in district and city centers. Today, thousands of secondary school students continue their education in regional boarding schools, and thousands of high school students continue their education in boarding high schools. The researches made on the conditions of the living space, the social environment in which time is spent, etc. reveals the spread of reasons to the identity of the individual. Religiosity, which is the way religion manifests itself in the individual, which is included in every aspect of the life of the believer, is also a concept that is evaluated within the personality of the individual and is affected by a number of factors. In this study, the effect of high school dormitory life on religiosity, which coincides with a part of adolescence, which is the age of identity formation of human beings, was investigated. The data collection tool of the research, which was designed with a phenomenology pattern, one of the qualitative research designs, is interviews with boarding students. As a result of the research, some effects of the dormitory environment on the construction of students' religiosity were noticed.

Anahtar Kelimeler: Din, Din Psikolojisi, Dindarlık, Dini Gelişim, Ergenlik Dönemi, Yurt Yaşantısı.

Keywords: Religion, Psychology of Religion, Religiosity, Religious Development, Adolescence, Dormitory Life.

1.GİRİŞ

Tarihi boyunca insanoğlunun hayatında var olmuş önemli bir unsur olan din, temelinde kutsala bilinçli bir bağlılık olan, bireysel ve toplumsal yanı bulunan, inanç ibadet ve uygulama açısından sistemleşmiş, mensuplarını belli bir hedef ve dünya görüşü etrafında toplayan yapıdır (Kızılgeçit, 2017; Köse & Ayten, 2019). Mensuplarına bir hayat şekli sunması sebebiyle birçok sosyal bilime konu olmuştur. Bunlardan birisi de psikolojidir. Dini psikolojik açıdan anlamak, dinin insanın duygu, düşünce ve davranışlarına etkisinin planlı ve nesnel olarak belirlenmesi anlamına gelmektedir (Kayıklık, 2019). Bu da ancak dindarlık kavramıyla mümkündür. Dindarlık, dini inanç ve öğretilerin çeşitli tutum ve davranışlarla yaşantıya aktarılmasıdır (Kızılgeçit, 2017). Başka bir ifadeyle dindarlık, bir kişinin mensubu olduğu dine ait inanç, ibadet ve sembollere ilişkin kabul, yorumlama ve meşgul olma derecesidir (Kurt, 2009).

Dinin her insan için farklı anlam ifade etmesi ve her insanın hayatına değişik oranlarda müdahil olabilmesi din gibi dindarlığı da çok yönlü ve karmaşık hale getirmektedir. Bu nedenle araştırmacılar dindarlığı çeşitli kategorilere ayırarak incelemişlerdir. Örneğin dindarlığı motivasyon kaynağına göre ele alan Allport iç ve dış güdümlü dindarlık ayrımı yapmıştır (Hökekleli, 2020). Gazali ise eserlerinde gelişimsel bir süreç içerisinde değerlendirdiği dindarlığı taklidi, tahkiki ve zevk alınan dindarlık isimlerini verdiği üçlü ayrıma tabii tutmuştur (Gazali, 1978). Bireyde dini yaşantının çok farklı şekillerde ortaya çıkabileceğini fakat bazı unsurların her dindarlık için ortak olduğunu savunan Glock, Stark'la birlikte beş boyutlu bir dindarlık modeli oluşturmuştur. Bunlar; inanç, ibadet, duygu, bilgi ve etki boyutlarıdır (Karaca, 2016). Dini gelişimi ve dindarlığı etkileyen unsurlar da bu kategoriler esas alınarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmalara göre dini inanç ve olguların oluşmasında ve gelişmesinde, buna bağlı olarak orta çıkan dindarlıkta etkin olan unsurlar şunlardır; Bireyin içerisinde doğup büyüdüğü aile, kişisel özellikler, cinsiyet faktörü, medeni durum, gelişim dönemlerine göre yaş faktörü, olgunlaşma ve öğrenme, eğitim, sosyal medya ve internet, ömrün geçirildiği sosyal çevre (coğrafi bölge, kır-kent yaşamı), sosyo-ekonomik statü, gelişim dönemlerinin özellikleri ve görevleri; cinsellik, sorgulama, özenti, suçluluk duygusu, arkadaş çevresi, sınav kaygısı, iş bulma ve evlenme görevleri vs. (Hökekleli, 2020; Karaca, 2016, 2017; Kayıklık, 2019; Kurt, 2009). Görüldüğü üzere bireyin mensubu olduğu din tarafından kuşatılma oranı az veya çok birbiriyle ilişkili ve çok çeşitli faktörlerden beslenmektedir.

Ülkemizde sanayileşmeyle beraber daha iyi iş imkânı ve daha kaliteli bir hayat umuduyla başlayan köyden kente göçün sonucunda şehir merkezleri ve kırsal kesim arasındaki nüfus farkı hızla artmaya başlamıştır (Sağlam, 2006). Nüfusun düzensiz dağılımı sonucunda küçük yerleşim yerlerinde yaşayan çocuk ve gençlerin eğitim ihtiyacı çeşitli kademelerdeki yatılı okullarla karşılanmaya çalışılmıştır (Tuzcu, 2006). Bu amaçla bugün ortaokul kademesindeki öğrenciler yatılı bölge okullarına yönlendirilmekte, lise öğrencilerinin eğitimine ise pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında devam edilmektedir.

Bulunduğu konuma ve lise türüne bağlı olarak değişken bir nüfusa sahip olan lise yurtları içerisinde yatakhane, yemekhane, derslik, belletmen odası, dinlenme odası, mescit, lavabo gibi temel bölümleri barındıran bir yapıdır. Yemek-içmek, temizlik yapmak, ders çalışmak, telefon kullanmak ve hatta uyumak ve uyanmak gibi tüm aktivitelerin saatleri yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Yurtlarda bu düzeni koordine eden yatılı belletmenler bulunmaktadır. Giriş ve çıkışları belirli saatlere; çarşı ve ev ziyaretleri ise belirli izinlere tabidir. Tüm resmi sorumluluğu bulunduğu okuldaki ilgili müdürlüğe bağlıdır (Resmi Gazete, 2020). Pansiyonlar bu fiziksel özelliklerinin yanı sıra bir takım psiko-sosyal özellikleri de içerisinde barındırmaktadır (Atıcı & Karataş, 2014). Ortaöğretim, eğitim sitemimizde 13-14 ile 17-18 yaş aralığındaki bireyleri kapsamaktadır. Dolayısıyla pansiyon hayatının denk geldiği dönem, gelişim kuramlarına göre ergenlik dönemidir. Yurtlar genel olarak kırsal kesimlerden (ilçe ve köylerden) gelen öğrencileri içermektedir (Tuzcu, 2006). Derslerin hafta içi beş gün olması, ulaşım imkânlarının kısıtlılığı ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle öğrencilerin evci iznini kullanışı sınırlı olabilmektedir. Bu da ailenin öğretim yılı boyunca öğrencilerin hayatına sınırlı

oranda müdahil olabilmesi anlamına gelmektedir. Yurttaki bireyin hayatında yılın çoğunluğunu birlikte geçirdiği arkadaşlarının varlığı da ailenin aksine artmaktadır. Bu durum dönemin gelişim özelliği olan sosyalizasyonun arkadaş çevresine kayışıyla birleşince arkadaşın önemli birey için kat ve kart artmaktadır. İçerisinde yer almanın başarılı olduğu arkadaş gruplarında kalıcı olmak yurt ortamında daha çok önem kazanmaktadır(Köksal Akyol & Sali, 2013). Grup içerisinde paylaşılan şeylerin oranı da her an birlikte olmanın etkisiyle yurt dışındaki diğer gruplardan değişiklik arz etmektedir. Sosyalizasyon her ne kadar aileden arkadaşlara kaysa da, aileden uzaklık dönemin yalnızlık duygusu ve yurt problemleriyle birleşince öğrencilerde kaygı gibi çeşitli reaksiyonlara sebep olabilmektedir (Aytekin & Bulduk, 2000) (Uysal, 2016).

Ortaöğretim yurtlarında geçirilen yıllarının bireyin gelişiminin en fırtınalı dönemi olan ergenliğe denk gelişi (Koç, 2004), aileden uzun süreli ayrı kalışı gerektirmesi ve dört beş yıl gibi uzun bir dönemi kapsamı gibi nedenlerle birçok eğitimci ve psikoloğun dikkatini çekmiştir. Yapılan çalışmalarda pansiyon hayatının öğrencilere sağladığı imkân ve olanaklar kadar öğrencilerin kişilikleri üzerindeki olumlu ve olumsuz psikolojik ve sosyolojik yansımaları da ele alınmaya çalışılmıştır. Örneğin Onur Tatlı tarafından yapılan çalışmada pansiyonlu öğrencilerin gündüzlü öğrencilerden daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir (Onur Tatlı, 2019). Ali Rıza Dinç tarafından yapılan yüksek lisans tezinde ise yatılı öğrencilerin depresyon düzeyinin gündüzlü öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Dinç, 2007). Gelişimin fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal yönleriyle bir bütün olması yurt ortamı faktörünün dini gelişim ve bu kavramın hayata yansımaları olan dindarlık açısından da ele alınması gerekliliğini akla getirmektedir. İlgili literatür incelendiğinde dindarlığı çeşitli kategorilerde ele alan, dindarlığı etkileyen faktörleri inceleyen, dini gelişimi ergenlik dönemi üzerinden ele alan, gençlerde dindarlığı ahlak, internet kullanımı, akademik başarı gibi çeşitli değişkenlerle birlikte inceleyen vb. bir çok çalışmaya rastlanmıştır. On binlerce öğrencinin hayatını devam ettirdiği lise yurt ortamı ise bireyin dindarlığındaki yurt ortamı fenomeni açısından yapılan yalnızca iki araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırmalardan ilki 1996 yılında Adnan Küçükali tarafından *“Erzurum’da Orta Öğretim Yurtlarında Barınan 13-17 Yaş Grubu Gençlerde Dini Yaşayış”* başlığıyla nicel yöntem kullanılarak tez çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir (Küçükali, 1996). Pansiyonlu ve ailesinin yanında kalan öğrencilerin umut, akademik başarı ve dindarlık düzeylerinin karşılaştırılması üzerine yapılan diğer çalışmada ise konu üzerine sağlıklı yorumlar yapılabilmesi için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. *“Çalışmamızda anlamlı farklılıkların çıkmamış olması ve literatürde konuyla ilgili çalışmaların bulunmaması, sağlıklı bir yorum yapmak için yeni çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir* (Çiğdem, 2020, s. 157).” Gerek konu üzerine yapılan araştırmaların sınırlılığı gerekse kuşağın ve yurt ortamının değişmesi lise yurtlarının dini yaşantı açısından tekrar ele alınmasını gerektirmektedir.

1.1.Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada yatılı lise öğrencilerin dindarlıklarındaki yurt iklimi fenomeni araştırılacaktır. Araştırmada, dindarlık Glock ve Stork tarafından oluşturulan inanç, ibadet, bilgi, duygu ve etki boyutlarıyla ele alınacaktır. Dindarlığın bu boyutları gençlerden oluşan örneklemin dindarlığını gelişim dönemlerine uygun şekilde açıklayabilmektedir. Ayrıca dindarlığın geniş bir yelpazede ele alınması öğrencilerin dindarlıktaki yurt iklimi fenomenini çeşitli boyutlarıyla ortaya çıkarabilmek için uygundur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; yatılı lise öğrencilerinin dindarlıklarındaki yurt iklimi fenomenini ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın alt amaçları ise şunlardır;

- 1.Yurt hayatının öğrencide meydana getirdiği psiko-sosyal değişimleri ortaya çıkarmak.
- 2.Öğrencilerin yurttaki dini yaşantısını anlamak.

3.Dindarlığın inşasında yurt hayatı fenomenini ortaya çıkarmak.

1.3. Araştırmanın Önemi

Lise çağı bireylerin kimliklerini inşa ettiği ergenlik döneminin bir kısmını kapsamaktadır. Taklitten uzaklaşmış şuurlu ve anlaşılır dini realite de soyut düşünme becerisiyle paralel olarak bu dönemde şekil kazanmaktadır. Yapılan araştırmalarla birlikte ergenlik döneminde oluşturulan yaşam ve inanç tarzının ileriki dönemlerde pek fazla değişime uğramadığı ortaya çıkarılmıştır (Çayır, 2014). Bireyin kimliğinin oluşumunun bulunduğu sosyal ortamdan bağımsız olmaması yurt ortamını çalışmaya değer kılmaktadır. Ancak on binlerce gencin bu değerli yıllarını geçirdiği lise yurt ortamı dindarlık bağlamında yapılan yalnızca iki çalışmaya konu olmuştur. İlk çalışmanın yapıldığı tarihten bu yana hem kuşak hem yurt ortamı değişim göstermiştir. İkinci çalışmada ise sağlıklı sonuçlar için yeni çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu araştırma önemini “yurt ortamının dindarlığın inşasındaki rolü” üzerine literatürde dolduracağı boşluktan almaktadır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Ergenlik Dönemi Gelişim Özellikleri

Ergenlik “olgunlaşma” ve “büyüme” anlamına gelen Latince kökenli “adolescere” sözcüğünden türetilmiş bir kelimedir. Yaş itibarıyla kesin çizgilerle belirlenemese de bireydeki hızlı ve sürekli değişim ve dönüşümü içeren, çocukluk döneminin bitişiyle birlikte erenlikle başlayıp yetişkinliğe kadar süren dönemi kapsamaktadır (Bilgin & Kılıç Atıcı & İnanç, 2019). Ergenlik dönemi gelişiminin birçok farklı boyutu bulunmaktadır.

2.1.1.Ergenlik Dönemi Fiziksel (Bedensel) Gelişimi

Ergenlik dönemi bireyde biyolojik değişimle başlayıp sosyal, zihinsel, ahlaki vb. birçok olgunlaşmayla son bulur. Ergen vücudunun yapısındaki en bariz gelişmeler, boyda artış ve kilo alma, kemik yapısının ve kas sisteminin gelişimi, iç salgı ve sindirim sistemlerindeki gelişim, organların çoğunda fark edilen büyüme ve cinsel olgunluktur (Parlaz & Tekgül & Karademirci & Öngel, 2012) . Fiziksel gelişimin meydana getirdiği vücuttaki değişimler ergenin hayatını tümüyle etkiler. Örneğin ergenler vücutlarındaki hızlı büyüme nedeniyle sakarlaşabilmektedir. Öte yandan cinsel gelişimle birlikte çocukluk döneminin aksine ilgi karşı cinse kayabilir. Dönemin sonuna doğru gelindiğinde aynı cinsiyetteki ebeveyn ile özdeşim kurma olgunluğu gerçekleşir (Koç, 2004).

2.1.2.Ergenlik Dönemi Zihinsel Gelişimi

Bilişsel gelişim, bireyin çevresindeki her şeyi anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişimlerin bütünüdür (Senemoğlu, 1997). Ergenlik dönemi bilişsel gelişimini daha önceki dönemden ayıran unsur bireydeki somut düşünmenin yerini soyut düşünme becerisinin almış olmasıdır. Bilişsel gelişim kuramıyla ünlü Piage'ye göre insanlar 11-12 yaşlarına geldiklerinde formal işlemler dönemi içerisinde bulunurlar (Bilgin & Kılıç Atıcı & İnanç, 2019). Formal işlemler aşamasında kazanılan soyut düşünme becerisi ergenleri daha önce sorgulama gereği duymadıkları tüm tutum, davranış ve değerleri, soyut kavramları, ideolojik fikirleri, farklı siyasi fikirleri, hayatın anlamını, ahiret hayatını vs. sorgulamaya yöneltir (Yalom, 2018) (Abalı, 2012). Kısaca ergen için düşünme olayların arka planına doğru bir merak ve kayış içerisinde.

Steinberg'e göre bilişsel gelişim sonucu ergenler, düşüncelerini sınırlandırılmadıkları için neyin nasıl olduğunu çocuklara oranla daha iyi anlayabilmektedirler. Onlar soyut kavramları daha iyi düşünebilmenin yanı sıra mutlak yerine daha görelide düşünebilirler. Düşünmenin kendisi üzerinde

düşünerek, düşünme eylemini tek yönlü olmaktan çıkarıp çok yönlü bir eyleme dönüştürürler (Steinberg, 2007).

Dönemin bilişsel gelişimi sonucunda soyut düşünmenin yanı sıra ergenlerde benmerkezcilik (ergen egosantrizmi), seçici dikkat yeteneği ve ergenin zihinde ideal bir dünya düzeni oluşur. Benmerkezcilik ergen için geniş düşünme penceresi açarken, başkalarının düşüncesi ve kendi düşüncesi arasında kargaşa yaşamasına da sebep olabilir (Etke, 2019). Öte yandan ergendeki benmerkezcilik sonucu ortaya çıkan düşünce çatışmaları ergenin kendisini her şeyin üstesinden gelebilecek gibi görmesine de zemin hazırlayabilir ve “ben her şeyle başa çıkabilirim, bana hiçbir şey olmaz, yetişkinler beni anlayamıyor” gibi ifadelerin ergenin ağzından duymasına sebep olabilir (Esita, 2017). Ayrıca bu dönemdeki bireylerdeki seçici dikkat sayesinde ergen için insan ve olaylara karşı izlenimler derinleşerek farklılaşır. Bu durum ergende başkalarına yönelik duygu ve inançları eleştirme duruma sebep olabilir (Steinberg, 2007).

2.1.3.Ergenlik Dönemi Sosyal ve Duygusal Gelişimi

Bireydeki sosyalleşme süreci aslında çocukluk çağında başlamaktadır. Fakat ergenlik çağında sosyalleşme aileye ek olarak bireyin okuldaki öğretmenlerle ve arkadaş gruplarıyla birlikte devam etmektedir (Onur, 2008). Ergenlik dönemi sosyal gelişiminin en önemli iki unsuru özdeşim ve arkadaş kavramlarıdır (Cüceloğlu, 2004). Bu dönemde özdeşim aileden çevreye, farklı insanların fikirlerine, toplumun kültürüne doğru gittikçe genişleyen bir şekilde istemli ve istemsiz olarak kabullenilen düşünce, davranış, duyguları barındırır (Yavuzer, 2002). Toplumda var olan bazı davranışlar kabul edilirken bazıları reddedilebilir. Özdeşimin yanı sıra ergen için bireyselleşme ve özgülleşme arayışı da döneminin gelişim özelliklerindedir.

Ergenlik dönemi sosyal ve duygusal gelişimde en dikkat çeken faktörlerden biri de akran gruplarına gösterilen ilgidir. Aileden ziyade kendilerini arkadaşlarına yakın gören ergenler, arkadaşları gibi davranmak ve onlara benzemek isterler, akranlarının her yaptığını yapmaya çalışır. Onların önem verdiği şeylerde beceri kazanmak onların giyindiği gibi giyinmek aynı filmleri izlemek, aynı kitapları okumak ergen için kaçınılmazdır. Çünkü gençler için kendi aralarında oluşturdukları arkadaş gruplarının onay ve kabulü büyük önem taşır (Kulaksızoğlu, 2001) (Karacoşkun, 2015).

Dönemin hızlı değişimi karşısında bocalayan genç zaman zaman çevresindeki bireylerden kendisi gibi olmak istediği rol modeller bulma çabasına da girebilir. Bu kişi ergenin çevresinde bulunan ilgi gördüğü herhangi biri olabilir. Bazen de toplum tarafından kabul gördüğü düşünülen bir fenomen bile ergen için rol model olarak kabul edilebilir (Esati, 2007).

Ergenlik dönemi birçok konuda olduğu gibi duygusal olarak da inişli çıkışlı bir dönemdir. Ergenin ruh hali çok kısa anlarda birbirine zıt duyguları içerisinde barındırabilir. Bir grup içerisinde bulunmak için verilen çaba bazen odasında yalnız kalma isteğine dönüşebilir. Duyuların hem çok yoğun yaşanışı hem de karmaşıklığı ergenin hayatını her yönüyle etkilemekte bazen onda utanma, pişman, çekinme, öfkelenme gibi duygu durumlarını da tetiklemektedir (Sert Ağır, 2014).

2.1.4.Ergenlik Dönemi Kişilik Gelişimi

Kişilik bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, onu diğer bireylerden ayırt eden, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki bütünüdür (Kızılgeçit, 2017). Bireylerin kimlik kazanma evresinin bebeklik döneminde başlayan hayat boyu devam eden bir süreçtir. Sürecin en kritik evresinin ise ergenlik dönemine denk geldiği kabul edilir. (Öztürk, 2017). Bazı gençlerde, kimlik krizi süreci çok sakın bir şekilde sürerken bazılarında bireysel çatışmalar sonucunda bunalımlı bir hal alabilir (Erikson, 2006). İki farklı kişisel gelişim sürecinin belirleyici faktörleri ise bireyde bu dönemde gerçekleşen değişiklikler, çevre ile ilişki türü, içsel çatışmalarını çözme şekli, bireyin engellemelere karşı sergilediği hoşgörü düzeyi, çatışmalarını çözmek için kullandığı savunma mekanizmaları, yaşanan farklı çocukluk dönemleri gibi birçok farklı sebepten oluşabilir (Kula, 2002). Ayrıca din de ergen için kimlik kazanımı

sürecinde hazır kimlik kalıpları sunarak kimlik kazanma ihtiyacında ergeni güdüleyen ve bir oranda da etkileyen önemli faktörlerden biridir (Bahadır, 2002).

2.1.5.Ergenlik Dönemi Ahlaki Gelişim

Ahlak, bireyin doğru ile yanlış ayırt edebilmesini sağlayan ilkeler ve değerler bütünüdür (Gürhan, 2004). Bilişsel ve sosyal gelişimle bir bütün olarak ortaya çıkan ahlaki gelişim kimi psikologlara göre 4-5 yaş civarında başlatırken, Piaget ergenlik dönemindeki ahlaki 11 yaşında özerk ahlakın başlaması ile başlatır (Siyez, 2009). Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına baktığında ise ergenlik evresinin karşılığı olan 10 ile 18 yaşları arasındaki ahlaki gelişim aşamasının "geleneksel aşama" olarak isimlendirildiği görülür. Bu aşamanın ilk döneminde kişi grup kurallarına uygun davranmaya özen gösterir. Ergen için ahlaki olan grubun istekleri ve normları doğrultusunda hareket etmektedir (Dinçel, 2006). Onun için eylemleri ahlaki kılan sonuçlar değil niyetlerdir (Dinçel, 2006). Ergenlik döneminin özelliğinden kaynaklanan özerklik duygusu, cinselliğin yoğun yaşanması, seksüel yakınlık, ebeveynlerle çatışma, iş ve evliliğe hazırlık, cinsiyet farklılığı, heyecan arayışı, kızgınlık, yabancılaşıma, duygusal ve zihinsel çatışma gibi faktörler ergenin ahlak gelişimi üzerinde etkilidir (Çileli, 1987). Dönemin sonunda birey artık ahlâkî karakterini büyük ölçüde kazanmış duruma gelir. Kişiliğin büyük oranda oturmasıyla birlikte edinilen ahlaki olgunluk çoğunlukla değiştirilmeden ömür boyu bireydeki varlığını sürdürür (Çiftçi, 2003).

2.2. Ergenlik Dönemi Dini Gelişimi

Ergenlik dönemi genç için yetişkinliğe hazırlık dönemidir. Genç bu dönemde dinin de içerisinde bulunduğu kimliğini oluşturmak için emek sarf etmektedir. Din ve dindarlık açısından ergenlik dönemi çocuklukta taklit ile öğrenilenleri içselleştirerek kendine mal etme dönemi olarak görülebilir (Köse ve Ayten, 2019). İçselleştirmeyi kapsayan ergenlik dönemi dini gelişimine psikologlarca 'bilinçli okuma çağı' ismini de vermişlerdir (Selçuk, 2004).

Din duygusu ilk çocukluk yıllarında başlasa da gerçek anlamda dini şuur ve hissediş daha sonra, ergenliğe yakın yıllarda kendini gösterir (Yağcı, 2006). Söz konusu dini şuurun uyanmaya başlaması soyut düşünme kabiliyetinin neticesinde yaratılış, evrenin düzeni, kâinat, dünyanın varoluşu gibi metafizik ve dini konular üzerinde düşünmenin başlamasıyla gerçekleşmeye başlar (Hökelekli, 2009). Hem fizyolojik hem de psikolojik olarak hızlı bir gelişimin içinde olması ergeni zaman zaman taşkınlıklara, karmaşa ve dengesizliklere sürükler. Din de yaşanan bu yoğun ve hızlı süreçten payını alır ve artık ergen için dini şüphe, bunalım ve sorgulamalar kaçınılmaz bir hal alır (Kula, 2002).

Ergenin dini tutumlarının oluşmasında bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerden bahsedilebilir. Bilişsel öğe, bireyin dini-inanç, düşünce ve bilgilerinden oluşmaktadır. Duygusal öğe bireyin iç dünyasındaki dini heyecan ve duygulardan oluşmaktadır. Davranışsal öğe ise dini uygulama, ibadet ve hareketlerden oluşmaktadır. Birey dini tutum öğelerini aile, okul, cami, kitle iletişim araçları ve çeşitli yaşam tecrübelerinden hareketle edinir (İmamoğlu & Ferşadoğlu, 2003). Ergen bireyin dini sosyalizasyonunda anne-baba, öğretmenler ve yetişkinleri örnek alma direkt öğretimden daha etkili olduğu da bilinmektedir (Kılavuz, 2002).

2.2.1.Ergenlik Dönemi Dini Gelişim Aşamaları

Literatürde ergenlik dönemi dini gelişimi genel olarak 3 aşamada incelenmektedir (Hökelekli, 1986) (Bahadır, 1994) (Karaca, 2006).

2.2.1.1.Dini Şuurun Uyanması (12-14 yaş)

Ergenlik dönemi, diğer alanlardaki gelişmeler gibi dini alanda da gelişmelerin olduğu, soyut düşünme beceresi ile birlikte dini konulara ilginin olduğu zaman dilimidir. Çocukluk döneminden farklı olarak ergenlikte dini şuur derinlik bir işleyiş kazanan, zihinsel derinlik ve genişliğe sahip bir niteliğe dönüşür (Hökelekli, 1993) (Bahadır, 1994) (Kula, 2002). Ergende dini şuurun uyanması, bilişsel gelişimin yanı sıra ruhsal süreçlerdeki değişimlerden de etkilenir. Ayrıca yaşanan ağır olaylar, yoksulluk, bir yakınını kaybetme, çocukluk inançlarının sarsılması, ailenin dini tutumu, çocuklukta alınan dini eğitim, akranların dini tutumları, başarı ve sosyal faaliyetler, duygusal iniş çıkışlar, karmaşalar ve şaşkınlık duygusu dini inançlarının gelişmesinde rol oynar (Özbaydar, 1970). Allport bir grup arkadaşıyla yaptığı araştırmaya dayanarak dini uyanışın üç temel formundan bahseder. Birincisi kesin kriz ya da konversiyon tecrübesi diye adlandırılır. İkincisi duygusal motivasyondur. Üçüncüsü ise ilk iki grup gibi travmatik tecrübelerden beslenmeyen, gelişimde dönüm noktası niteliği taşıyan bir olay olmaksızın kademeli bir uyanışı tecrübesidir (Allport, 2004).

2.2.1.2.Dini Kabullerin Sorgulanması, Bunalım ve Şüpheler (14-18 yaş)

Dini duygu ve düşünce gelişiminin ikinci dönemi "dini şüphe ve çatışmalar dönemi" dir. Bireyin gelişim dönemleri göz önüne alındığında, imanla ilgili şüphe, kararsızlık ve çatışmalar en çok bu dönemde ortaya çıktığı görülmektedir (Hökelekli, 1988). Dini şüpheyile ilgili olarak ülkemizde ve Batı'da yapılan araştırmalar sonucunda; ergenlik döneminde ortaya çıkan dini şüphelerin, ortalama 12-14 yaşlar arasında başladığı, 16 -18 yaşlar arasında zirveye ulaştığı ve 20-21 yaşlar arasında sona erdiği saptanmıştır (Armaner, 1980). Ergenlerdeki dini şüphenin birçok farklı nedeni vardır. Bunlar; bağımsızlık duygusu (her türlü otoriteyi reddetme ve isyan eğilimi), hayatın anlamsızlığı, dini eğitim yetersizliği nedeniyle yetersiz bir dini sosyalleşme, günlük bilgi ve yaşam ile dini hayat arasındaki tutarsızlık, dindarların ve din görevlilerinin yanlış tutum ve davranışları. din konusunda yeterli rehberliğin olmaması, cinsel duygulardaki artışla birlikte doğan suçluluk ve günahkarlık duygusu gibi nedenler olabilmektedir (Bahadır, 2011).

2.2.1.3.Dini Tutumların Belirginleşmesi (18-21 yaş)

Son aşamada yetişkinliğe adım atmaya hazırlanan ergen artık dini tutumları belli bir düzene girmekte, istikrarlı ve sakin bir döneme doğru ilerlemektedir. Dini şüpheler, suçluluk ve günahkarlık duyguları bu aşamada azalmaktadır. Birey, yakın çevresinden başlayarak kendine alternatifler aramak bunun sonucunda da dini tutumlarına belli şekillerde yön vermektedir. Genç, ya dine karşı ya umursamaz bir tutum, ya daha geliştirmiş olduğu bir inancı kabullenici ya da eski çocukluk inançlarını sürdüreceği bir tutum geliştirerek bu süreci tamamlamaktadır (Bahadır, 1994).

2.3.Dindarlık

Din insanlığın dünya sahasına çıkışından itibaren hemen bütün toplumlarda, birey ve grupların hem sosyal hem de psikolojik dünyalarını düzenlemede önemli bir faktör olarak var olagelmıştır (Atalay, 2005). Kelime kökenine inildiğinde Latince "religare" kökünden geldiği görülmektedir. "Religate" sözcüğü Tanrı'ya saygı, korku ve Tanrı'ya bağlılığın simgesi anlamına gelmektedir (Adivar, 2012). Ne geçmişte ne de günümüzde insanlık için böylesine önemli bir olgu olan din kavramının herkes tarafından kabul gören ortak bir tanımı yapılamamıştır. Bu durum dinin çok yönlü ve karmaşık bir yapı arz etmesinden, bireylerin sahip olduğu farklı dini inançlardan, dine bakış açısındaki çeşitlilikten ve yapılacak tanımın kullanım yeri ve amacının farklılık göstermesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Yapıcı, 2013) (Peker, 2016). Örneğin James'e göre din, bireylerin kutsal kabul ettikleri şeylerle arasındaki ilişkiler sonucunda meydana gelen duygu, davranış ve deneyimler (Mehmedoğlu, 2004), Freud'a göre din evrensel bir nevrozdur (Bahadır,2017). Fakat yine "inanılan yüce bir gücün varlığı" gibi bazı ortak unsurlardan da bahsetmek mümkündür. En genel anlamıyla din, ferdi ve içtimai yanı bulunan, fikir ve tatbikat

açısından sistemleşmiş, inananlara bir yaşam tarzı sunan ve onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur (Sambur, 2007).

Din gibi dindarlığın herkes tarafından kabul gören bir tanımının yapılması mümkün değildir. Farklı din tanımları farklı dindarlık tanımlarına da sebep olmaktadır. Örneğin Cırhinlioğlu'na göre "dindarlık, nihai gerçek, kutsal varlık veya kutsal nesne ile bireyin ilişkisini ifade etmesi, sürdürmesi, dönüştürmesi ya da özdeşim kurmayı aramasından kaynaklanan duygular, düşünceler, davranışlar ve yaşantılardır" (Cırhinlioğlu & Ok, 2003 s. 9). Okumuş'a göre ise dindarlık, "İnsanın iman-amel temelinde ortaya koyduğu dini tutum, deneyim ve davranış biçimi, yani inanılan dinin emir ve yasakları doğrultusunda yaşamayı ifade eden ve inanç, bilgi, tecrübe/duygu, ibadet, etki, organizasyon gibi boyutları olan bir olgudur" (Okumuş, 2002). En geniş anlamıyla dindarlık bireyin inancını kendi yaşam biçimine uyarlaması ve dinselliği hayatına aktarış şeklidir. Bir hayat şekli olarak dindarlık bireylerin şahsiyet ve karakterine göre farklılık gösterir (Hökelekli, 2020). Buradan yola çıkarak dini değer ve olguların her kişide aynı tarz da ve düzeyde tezahür etmesi beklenemez. Dini değerler her insanda farklı niteliklerde ve derecede tezahür eder. Yalnız bu değişimler dini değerlerin kendisinde değil de bireylerin yaşama biçiminden kaynaklanır (Karaca, 2017).

2.3.1.Dindarlığın Boyutları

Dindarlığı bilimsel çerçevede incelemek isteyen din psikologları çeşitli dindarlık tanımları ortaya koymuşlardır. Bu tanımlardan en yaygın kullanılan ve kabul görenlerden biri de Stark ve Glock tarafından ortaya çıkarılan her dindarda ortak olduğu iddia edilen beş boyutlu dindarlık modelidir. Bu boyutlar; inanç, ibadet, duygu, etki ve bilgi boyutlarıdır (Köse & Ayten, 2009).

2.3.1.1.İnanç Boyutu

Dindarlığın inanç boyutu, bireyin mensubu olduğu dinin temel ilkelerine inanmasıdır (Hökelekli, 2020). Bütün dinlerin temelini inanma ihtiyacı oluşturur. İnancın içerik, kapsam ve boyutu farklı dinlerde farklı mezhep veya ekollerde farklılık gösterse de inançların bütün dinlerde vazgeçilmez bir yeri vardır. Bir kişinin herhangi bir dini yapı içerisinde yer alması ancak o dinin ana inanç esaslarını benimsiyle mümkündür (Yıldız, 2006).

2.3.1.2.İbadet Boyutu

Dindarlığın ibadet boyutu, bir dine bağlı olan ve inanç esaslarını tasdik eden bireylerin yerine getirmeleri gereken birtakım dini pratiklerdir. Bu uygulamalar dini hayatın temelini oluşturur. Dindar kimseler bu pratikleri ilahi varlığın rızasını kazanmak, ona sığınmak, ondan yardım talep etmek, onun azabından korunmak ve merhametine layık olabilmek ya da seküler bir amaç uğruna yerine getirirler. Aynı dine mensup bireylerin bile bu uygulamaları yapma sıklığı ve onlara affettikleri anlam farklılık gösterebilmektedir (Hökelekli, 2017)(Mehmedoğlu, 2004).

2.3.1.3.Bilgi Boyutu

Bir dine mensup olan kişinin, o dinin kutsal kabul edilen metinlerine ait sahip olması gereken bir takım temel bilgilerdir vardır (Doğan, 2006). Bilgi boyutunun diğer boyutlarla ilişkisi kaçınılmazdır. Örneğin inanç boyutu açısından bilgi, yararlılığı ölçüsünde değerlendirilir. Yani inancı olmayan bireyin bilgi seviyesi ne olursa olsun, dindarlık açısından bir değer biçilemez. Dini bilginin seviyesi öğrenmede istekliliği ve din eğitimi için ayrılan zaman açısından bireyin dindarlığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Kula, 2001).

2.3.1.4.Duygu (Tecrübe) Boyutu

Dindarlığın tecrübe boyutu, bireyin, yüce varlığın öznel bilgisine ulaşma aşamasında dini kaynaklı duygusal bir tecrübe yaşaması olarak tanımlanabilir (Hökelekli, 2002). Bu tecrübe ibadet esnasında

olabileceği gibi bireylerin günlük hayatında yaşadığı herhangi bir olay neticesinde de ortaya çıkabilir. Dini tecrübe yaşayan birey, yaşadığı hissin varlığından ve doğruluğundan emindir. Fakat dini tecrübenin kelimelerle ifade edilmesi zordur (Köse ve Ayten, 2019).

2.3.1.5.Etki Boyutu

Bireyin inancını günlük hayatında yaşama biçimi hale getirmesi dindarlığın etki boyutunu oluşturur (Kayıklık, 2019). Dinin bireyden beklendikleri ve bireyin bu beklentileri ne derecede yerine getirdiğiyle ilgilidir. İnanan bireyin sahip olduğu dindarlığın inanç, ibadet, bilgi ve tecrübe boyutlarının kişinin duygu, düşünce ve davranışlarına yansıma biçimidir (Mehmedoğlu,2004).

3.YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Metodu

Bu araştırma nitel olarak tasarlanmıştır. Araştırmada olgu bilim/fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Bu desen, kişilerin farkında olduğu ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığı olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmacı fenomenolojik çalışmayla birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşadıkları deneyimlerinin ortak amacını keşfeder. Bu fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerini tanımlamaya odaklanır (Creswell, 2020). Bireyin hayatını devam ettirdiği yurt ortamındaki olgu ve olaylara ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamı ortaya çıkararak durumun kişilerin dindarlıklarına yansımaları ortaya çıkarabilmek için bu desen uygundur.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın veri toplama yöntemi yarı yapılandırılmış görüşmedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Olgu ve duygulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarabilmek için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve aynı zamanda belli düzeydeki standartlığı yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması açısından bu yöntem araştırma desenine uygundur (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Görüşme soruları oluşturulurken literatürdeki ergenlik dönemi gelişim özellikleri, ergenlik dönemi dini gelişimi, dindarlığın boyutları ve ortaöğretim yurt ortamı üzerine yapılan çalışmalardan istifade edilmiştir. Sorular;

1. Öğrencilerin yurt yaşantılarını ve bu yaşantının onların duygu ve kişilikleri üzerine etkisini anlamaya yönelik olanlar,
2. Öğrencilerin dini algılarını anlamaya yönelik olanlar,
3. Öğrencilerin yurttaki dini yaşantısını anlamaya yönelik olanlar,
4. Yurt yaşantısının öğrencilerin dindarlığın inanç/ibadet/bilgi/duygu/etki boyutlarına ilişkin etkisini anlamaya yönelik olanlar,
5. Yurt yaşantısında dini başa çıkmanın rolünü belirlemeye yönelik olanlar ve
6. Yurt ortamında oluşan dini şüpheleri çözmeye başvurulmuş kaynakları saptayıp, bu kaynakların dindarlığa etkisini anlamaya yönelik olan 11 sorudan oluşturulmuştur.

Oluşturulan sorular alan uzmanlarına gösterilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Dil uzmanlarının da onayı alındıktan sonra ön uygulama yapılarak sorulara son şekli verilmiştir.

Görüşmeler veri kaybını engellemek için görüşmecilerin izni dâhilinde ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Aynı zamanda görüşme sorularının bulunduğu doküman ile görüşme takip edilmiş, bu doküman üzerine cevaplara ve sözel olmayan tepkilere dair kısa notlar alınmıştır. Verilerin kaybolmaması ve dış geçerliliğin sağlanabilmesi için dijital ortamda saklanması sağlanmıştır. Daha sonra kayıt altına alınan görüşmeler Word sayfasında yazıya aktarılmıştır.

3.3. Çalışma Grubu

Fenomenoloji çalışmalarında fenomeni tüm yönleriyle deneyimlemiş bireylerden oluşan büyüklüğü 3-4 kişi ile 10-15 kişi arasında değişen heterojen bir gruba çalışılır (Creswell, 2020). Bu desende çalışma grubu belirlenirken önceden belirlenmiş bir bizi ölçütü sağlayan grubu ortaya çıkaracak ölçüt örnekleme yöntemi kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Desene uygun olarak bu araştırmanın çalışma grubu, ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak, Erzurum ili sınırları içerisindeki erkek ve kız pansiyonu bulunan Erzurum Anadolu Lisesi ve Yakutiye Proje İmam Hatip Lisesi'nde eğitim görüp yurtda barınan 11 ve 12. sınıf düzeyindeki dördü kız dördü erkek 8 öğrenciden oluşturulmuştur. Öğrenciler farklı okullardaki her kademedeki bir erkek ve bir kız öğrenci olacak şekilde seçilmiştir. Örneğin Erzurum Lisesi'ndeki 11. sınıf kademesindeki öğrencilerden bir erkek ve bir kız öğrenci seçilmiştir.

Öğrenciler seçilirken yurt fenomenini daha uzun yıl tecrübe etmiş olmaları açısından 11 ve 12. sınıflar tercih edilmiştir. Eşit sayıda kız ve erkek öğrenci seçebilmek amacıyla hem kız hem erkek pansiyonu bulunan okullar tercih edilmiştir. Öğrenci seçimi yapılırken kendini ifade edebilme yeteneği yüksek kişiler tercih edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada yurt hayatına yönelik yaşantı ve anlamları ortaya çıkarabilmek amacıyla verilerin kavramsallaştırılıp temalara dönüşümünü sağlayan içerik analizi tercih edilmiştir. "*İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır*" (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 142). İçerik analizinin gerçekleştirilmesi esnasında veriler araştırmanın problem cümleleri ışığında kodlanmış, buna bağlı olarak üst temalar bulunmuştur. Düzenlenen kodlar ve temalar üzerinde tekrarlayan okumalar yapılarak kod içerikleri kontrol edilmiş, gereken yerlerde değişiklikler yapılmıştır. Son olarak kodlamalardaki fazlalığı ortadan kaldırmak için yakın içerikli kodlamalar birleştirilerek kod sayısı azaltılmıştır. Ortaya çıkan temalar çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanıp yorumlanmıştır. Fenomenoloji çalışmalarının analiz ve sonuçlarının sunumunda birey temelli yaklaşım benimsenir ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu nedenle çalışmada içerik analizine ek olarak betimsel analiz kullanılmıştır. Katılımcıların görüşme sırasında kendilerine verilmesini istedikleri kod adlar, araştırmanın doküman haline getirilişi sırasında gerekli görüldüğü takdirde yapılan doğrudan alıntılarda kullanılmıştır.

4.BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.Katılımcıların Sosyal Kimlikleri

Aşağıdaki tablolarda görüşme yapılan bireylere ait birtakım bilgilerine yer verilmektedir. Bilgiler görüşmenin başlangıç aşamasında görüşme formunda yer alan kişilerin sosyal kimliklerine dair ayrılan boşluklara, görüşmecilerin cevapları doğrultusunda kaydedilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların sosyal kimliklerine ilişkin veriler.

Kod Ad	Cinsiyet	Sınıf- Yaş	Ailenin İkamet Yeri	Ailenin Maddi Durumu	Aile Tutumları	Okul Türü	Okul Konumu
Naz	Kız	12-17	İl/Merkez	Orta	Orta	Düz Lise	İl/Merkez
Dila	Kız	11-16	İlçe/Merkez	Orta	Orta	Düz Lise	İl/Merkez
Muhammet	Erkek	11-16	İlçe/Merkez	Orta	Anlayışlı	Düz Lise	İl/Merkez
Kadir	Erkek	12-17	İlçeye Bağlı Köy	Orta	Serbest	Düz Lise	İl/Merkez
Ahmet	Erkek	11-16	İlçe/Merkez	Orta	Demokratik	İHL	İl/Merkez
Mustafa	Erkek	12-18	İlçeye Bağlı Köy	Orta	Rahat	İHL	İl/Merkez
Ayşe	Kız	11-16	İlçe/Merkez	Orta	Serbest /Orta	İHL	İl/Merkez
Elif	Kız	12-17	İlçe/Merkez	Orta	Anlayışlı	İHL	İl/Merkez

Tablo 1’de görüldüğü üzere yaşları 16 ile 18 yaş arasında değişen örnekleme grubunun 4’ü erkek 4’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 4’ü düz Anadolu Lisesine, 4’ü ise Anadolu İmam Hatip Lisesine devam etmektedir. Her iki okul da il merkezinde bulunmaktadır. Öğrenci seçimi yapılırken yurt tecrübesini daha uzun yıllar tecrübe etmiş olduğu düşünülen 4’ü 11. sınıf, 4’ü 12. sınıf öğrencisi tercih edilmiştir. Katılımcılardan yalnızca 1’inin ailesi il merkezinde bulunmakta, 2’sinin ailesi ilçeye bağlı köylerde yaşamaktadır. Kalan 5 kişinin ailesi ise ilçe merkezinde ikamet etmektedir. Katılımcıların tümü ailelerinin maddi durumunu orta şekilde tarif etmektedir. Aile

tutumları hususunda sorulan soruya ise 2'si orta, 2'si serbest, 2'si anlayışlı, 1'i demokratik, 1'i ise rahat cevabını vermiştir. Katılımcıların ifadeleri değiştirilmeden orijinal haliyle tabloya yansıtılmıştır.

4.2.Görüşme Sorularına İlişkin Kodlar

Araştırmanın bu bölümünde görüşmecilerle yapılan mülakatlar neticesinde ortaya çıkan sonuçlara dair kodlara yer verilmektedir. Her soru ayrı ayrı değerlendirilerek temalar, kategoriler ve kodlar oluşturulmuş ve tabloya dönüştürülmüştür.

Katılımcılara sorulan ilk soru öğrencilerin yurt yaşantısı ve yurda ilişkin duygularını anlamayı amaç edinen “Yurt yaşantınızdan ve sizde uyandırdığı duygulardan biraz bahseder misiniz?” sorusuna verilen cevaplara yönelik oluşturulan kodlar birkaç farklı tema altında sınıflandırılmıştır.

Tema: Yurt Yaşantısı		
Kategoriler Frekans	Kodlar	
Olumlu Düşünceler	Düzenli Planlı Bir Yaşam Alanı	2
	İyi Bir Arkadaş Ortamı	3
Olumsuz Düşünceler	Uyku Sorunları/Uykusuzluk	1
	Kötü Bir Yaşam Alanı	2

Tablo 2: Katılımcıların gözünde yurt yaşantısının ifade ettiği anlamlara ilişkin bulgular.

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların 2’sine göre yurt ortamı düzenli/planlı bir yaşam alanı, 3’üne göre iyi bir arkadaş ortamı, 1’ine göre daimi uykusuzluk problemi yaşanan yer, 2’sine göre ise kötü koşulların var olduğu bir yaşam alanı anlamına gelmektedir. Bu konuya ilişkin 12. sınıf öğrencisi Kadir’in ifadeleri şöyledir; “*Bence yurdun olumlu bir yanı yok. Olumlu yanı olsa... İnsanlar zorla geliyor. Mesela isteyerek kimsenin yurtda kaldığını düşünmüyorum. Her şeyine karşı çıkıyorlar*”. Yine 11. sınıf öğrencisi Ayşe ise yurdu anlatırken “*Şöyle söyleyeyim yurt ortamı benim için arkadaşlık yeri hani daha çok arkadaşlarımla zaman geçiriyorum, sürekli onları görüyorum ailemden daha çok arkadaşlarım bir nevi ailem oldu.*” ifadelerini kullanmıştır.

Tema: Duygu Durumu	
Kategoriler	Kodlar
Olumlu Duygular	Özgüvenli
	Hüzünlü
Olumsuz Duygular	Stresli
	İç Sıkıcı
	Özlem Dolu

Tablo 3: Yurt yaşantısının katılımcılarda oluşturduğu duygulara ilişkin bulgular.

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcılar yurdu ilişkin duygu durumlarını hüzünlü, özgüvenli, stresli, iç sıkıcı, özlem dolu" şeklinde tarif etmiştir. Katılımcıların yurda ilişkin duyguları genel olarak onların yurda verdikleri anlamla örtüşmektedir. Tek istisna 12. sınıf öğrencisi Elif'tir. Yurdu tarif ederken kötü bir yer ifadesini kullanan Elif, yurdun kendisinde uyandırdığı hissin sorumlulukla birlikte gelen özgüven hissi olduğunu şu cümlelerle ifade etmektedir; "Yurt yaşantısı gerçekten yani hani güzel bir şey değil. Hiç güzel bir şey değil çok kötü bir şey. Yurt yaşantısı hani aileden uzak kalıyorsun. Hayallerin ideallerin için sevdiklerini bir kenara bırakıp kendine yeni bir hayat kuruyorsun. Yurt yani pek iyi bir ortam değil.", "Hani aileden uzaksın, sevdiklerinden uzaksın. Ve artık kendin bir bireysin ve yapman gereken şeyler var hani kendin artık bireysin ailen yok yanında. Sorumlulukların var. Bu da sana özgüven hissi veriyor ister istemez."

Tema: Yurdun Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Kategoriler	Temalar
Yurdun Olumlu Yönleri	Daha planlı bir hayat fırsatı
	Arkadaşlarla iç içe olma imkânı
	Ders çalışma imkânları
	Tek başına ayakta kalmayı öğretmesi
Yurdun Olumsuz Yönleri	Evden daha samimi ve rahat bir ortam
	Temizlik ve yemek problemleri
	Birlikte yaşamının verdiği zorluklar
	Zorunlu düzen ve kısıtlamalar
Yurdun Olumsuz Yönleri	Kötü alışkanlıklara başlama kolaylığı
	Aile özlemi

Tablo 4: Katılımcılara göre yurdun olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin bulgular.

Tablo 4'te katılımcıların yurdun olumlu ve olumsuz yanlarına dair düşüncelerine yer verilmiştir. Öğrencilerden yalnızca birisi yurdun olumlu bir yönünün olmadığını vurgularken diğer yedisi hem olumlu hem olumsuz yönlerine dair görüşlerini ifade etmişlerdir. Yapılan kodlamalar ışığında yurdun olumlu yönleri "planlı bir hayat sunması, arkadaşlarla sürekli iç içe olma imkânı, sosyalleşme imkânı, ders çalışma imkânı, evdekinden daha rahat ve samimi bir ortam olması ve tek başına ayakta kalmayı öğretmesi" dir. Olumsuz yönleri ise "yeterli olmayan temizlik ve yemek imkânı, birlikte yaşamının getirdiği zorluklar, uyulması zorunlu olan düzen ve kısıtlamalar, aile özlemi ve kötü alışkanlıklara başlamak için müsait bir ortam olması" dir. Nitekim katılımcılardan 12. sınıf öğrencisi Mustafa yurdun olumsuz yanlarını sıralarken "Olumsuz yanı, burada biraz daha kötü alışkanlıklara insan daha meyilli oluyor. Çünkü bir aile yok, aile baskısı yok. Arkadaşlardan sigara içenler var. Mesela evde olsa o kadar rahat alışmazlar. Ama burada biraz daha rahat çünkü bir denetim yok ya." ifadelerini kullanmaktadır. Mustafa yurdun olumlu yanlarından bahsederken de

“Çok samimi bir ortam sadece arkadaşlar var evdekinden daha rahat. Evdeki benle yurttaki ben biraz farklı. Burada biraz daha rahat.” cümlesini kurmuştur.

Katılımcılar yurda dair aynı olguyu farklı şekilde değerlendirebilmektedir. Örneğin 12. sınıf öğrencisi olan Mustafa yurt ortamındaki düzeni; “En çok zorlandığım konu, şöyle her şeyin bir düzen içinde olması her şeyin zamanla kısıtlanması o biraz zorladı. Mecbur. Ama hala alışamadım.” şeklinde yorumlarken, yine 12. sınıf öğrencisi olan Naz yurt ortamındaki düzen için “Burada her şeyin saati belli yemek yeme saatin, kalkma saatin her şeyin saati belli. Nerede ders çalışacağın belli. Hiçbir şekilde program yaparsan bozulmaz eğer uymak istersen. O konuda çok güzel. Hafta sonu bile olsa. Bence hoş.” ifadesini kullanmaktadır.

Katılımcılara sorulan ikinci soru olan “Liseye başladığınız sizle şu anki siz arasında bir fark var mı? Eğer varsa sizce bu değişim nasıl meydana geldi? Niçin?” sorusuna yönelik verilen cevaplar ışığında oluşturulan kodlar “yurt ortamıyla ilişkili olanlar” ve “yurttan bağımsız olanlar” kategorilerine ayrılarak aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tema: Katılımcılarda Meydana Gelen Değişimler

Kategoriler	Kodlar
Yurt Ortamıyla İlişkili Şekilde Meydana Gelen Değişimler	İnsanları tanımak/İnsan analizi yapabiliyor olmak
	Sorumluluk ve disiplin bilincine ulaşmak
	Özgüvenli hale gelmek
	Hayatın zorluklarını anlamak
	Her şeyin kıymetini anlamak
Yurt Ortamından Bağımsız Meydana Gelen Değişimler	Olgun kararlar verebilmek
	Sorgulamayı öğrenmek
	Kendi yeteneklerini keşfetmek
	Olgun ve çok boyutlu düşünebilmek

Tablo 5: Katılımcıların liseye başladıktan sonra kendilerinde fark ettikleri değişimlere ilişkin bulgular.

Katılımcılara sorulan değişim sorusuna yönelik cevaplar araştırma problemi ışığında değerlendirilmiştir. Araştırmanın ana problemi açısından katılımcılardaki değişimler kadar değişimin yurtla ilişkisi de önemli bir veri kaynağıdır. Bu nedenle tablo 5’te de görüldüğü üzere, katılımcılarda oluşan değişimler yurtla ilişkili ve yurttan bağımsız olacak şekilde iki alt kategori altında kodlanmıştır. Katılımcılarda yurt yaşantısıyla ilişkili olarak ortaya çıkan değişimler şunlardır; “ insanları tanımak/insan analizi yapabiliyor hale gelmek, özgüvenli hale gelmek, hayatın zorluklarını anlamak, sorumluluk ve disiplin bilincine ulaşmak, her şeyin kıymetini anlamak ve olgun kararlar verebilmek”. Bu konuda 11. sınıf öğrencisi Dila’nın ifadeleri şöyledir; “Liseye başladığımda hani hayatın zorluklarını filan bilmiyordum. Şuan daha iyi anlıyorum. İnsanları daha iyi tanıyorum.” 11. sınıf öğrencisi Muhammet ise soruya ilişkin “Yurdun kattığı bazı sorumluluklar ve daha bir disiplin duygusu var. Büyüğümü hissedebiliyorum. Kendime güveniyorum. Ben bu işi yapabilirim diye.” ifadelerini kullanmaktadır.

Katılımcılara din algılarını keşfetmek amacıyla yöneltilen üçüncü soru “Sizce din nedir? Dinin sizin hayatınızda nasıl bir yeri var?” sorusuna yönelik oluşturulan kodlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tema: Dinin Anlamı

Kodlar

İnsanın kendini tartması

Hayatın ayrılmaz parçası

İbadetler bütünü

Huzurun kaynağı

Otorite/Düzen/Kurallar bütünü

Var oluş sebebi/Hayatın anlamı

Arayış

Tablo 6: Katılımcıların dine yükledikleri anlamlara ilişkin bulgular.

Yurt yaşantısının dindarlığa etkisi üzerine tasarlanmış olan araştırmada dine yönelik ilk soru öğrencilerin “dine yükledikleri anlamı” keşfetmeye yöneliktir. Tablo 6’da görüldüğü üzere katılımcılar için din “insanın kendini tartması, hayatın ayrılmaz parçası, ibadetler bütünü, huzurun kaynağı, arayış, otorite/düzen/kurallar bütünü, var oluş sebebi/hayatın anlamı” anlamlarına gelmektedir.

Katılımcılara yöneltilen dördüncü soru olan “Yurt hayatınızdan sonra dini bilgilerinizde bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?” sorusuna verilen cevaplar göre öğrencilerin hepsi dini bilgilerinde artış olduğunu konusunda hemfikirdir. Bu artışın nedeni konusunda ise farklı görüşlere sahiplerdir. Soruya yönelik kodlar “yurt ortamıyla ilişkili” ve “yurtta bağımsız” kategorileri altında oluşturulmuştur. Katılımcılardan 3’ü dini bilgilerindeki artışın yurtta da ilişkili olduğunu söylerken, kalan 5 öğrenci yurdun hiçbir etkisi olmadığını düşünmektedir.

Tema: Dindarlığın bilgi boyutundaki değişim: Bilgide artışın sebepleri

Kategoriler	Kodlar
Yurtla İlişkili Meydana Gelen Değişimlerin Sebepleri	Arkadaş ortamındaki dini sohbetler/Uyarılar
	Yurttaki vaaz faaliyetleri (belletmenler tarafından yapıyor)
	Arkadaş ortamındaki dini tartışmalar sonucu yapılan araştırmalar
Yurttan Bağımsız Meydana Gelen Değişimlerin Sebepleri	Sorgulayıcı yaklaşım
	Ayrıntılı Din Kültürü dersleri ve seçmeli dini dersler
	İmam hatip meslek dersleri

Tablo 7: Katılımcıların Dini Bilgilerinde Meydana Gelen Artışın Sebeplerine İlişkin Bulgular.

Tablo 7’de görüldüğü üzere katılımcılarda yurt yaşantısıyla ilişkili olarak meydana gelen dini bilgilerdeki artışın nedenleri şunlardır; “arkadaş ortamındaki dini sohbetler/uyarılar, yurttaki vaaz faaliyetleri, arkadaş ortamında yapılan dini tartışmalar sonucunda yapılan araştırmalar”. Konu hakkında 12. sınıf öğrencisi Naz’ın ifadeleri şöyledir; “*Mesela bilgi alışverişi oluyor bazen. Daha minimal konular hakkında. Namaz konusunda yanlış uygulamalarım olduğunu geçen sene bir abla söylemişti. Bir de şey ismini unuttum da oda arkadaşım namazdan sonra çok okuyordu. Ne yapıyorsun dedim. Böyle böyle diye anlattı. Onu da öğrendim. Altı defa okuyunca bir sabah altı defa okuyordu bir de akşam o saatler arasında ölürsen o seni koruyor gibi bir şey de tam hatırlamıyorum. Böyle oluyor konuşmalarımız.*”. 11. sınıf öğrencisi Muhammet ise “*Sadece şey 9. sınıfta bir hocamız vardı vaaz falan veriyordu. Şuan hala var hoca ama pandemi dolayısıyla vaaz yok. Bir odaya toplanırdık. Pandemi dolayısıyla onu yapamıyoruz. Bir araya gelmek gibi bir şey yok.*” ifadesinde bulunmuştur. Yine 11. sınıf öğrencilerinden Ahmet ilgili soruya; “*Yani arkadaşlarımda da aslında bilgilerim artmasında bir etkisi oldu çünkü sorular falan soruyorlar onlara göre biraz bilgiliyim galiba. Soruları bazen cevaplandıramayınca araştırıyorum. Öyle bilgim artıyor.*” ifadesiyle cevap vermiştir.

Katılımcılara yöneltilen beşinci soru olan “Yurt hayatınızdan sonra dinin sizin için ifade ettiği anlamda bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?” sorusuna öğrencilerin 5’i herhangi bir değişim olmadığını cevabını verirken, 3’ü çeşitli nedenlere bağlı değişimden bahsetmişlerdir. Değişim olduğuna dair verilen cevaplara ilişkin kodlar “yurtla ilişkili” ve “yurttan bağımsız” kategorilerine ayrılarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tema: Dinin Kişi İçin İfade Ettiği Anlamdaki Değişim

Kategoriler	Kodlar
Yurtla İlişkili Meydana Gelen Değişimler	Yurttaki namaz kılmayan insanların kötülüklerini gördükçe din benim için daha anlamlı hale geldi
Yurttan Bağımsız Meydana Gelen Değişimler	Sorguladığım için eskiden kurallar olarak gördüğüm din şimdi hayatın anlamı/kendisi haline geldi Sorguladığım ve henüz sonuca ulaşamadığım için eskiden huzur demek olan din şuan kafamı kurcalayan bir arayış

Tablo 8: Katılımcılara Göre Dinin Değişen Anlamı Ve Sebeplerine İlişkin Bulgular.

Katılımcılardan 3’ü dini anlamlandırma hususunda değişim yaşadığını ifade etmiştir. Tablo 8’de de görüldüğü gibi değişim yaşadığını düşünen 3 öğrenciden yalnızca 1’i dinin kendisi için ifade ettiği anlamın yurtla ilişkili olarak değiştiğini söylemiştir. 11. sınıf öğrencisi Ahmet; “*Kötü insanlarla aynı ortamı paylaşınca Müslümanlığa daha çok sarıldım.*” cümlesini kurmuştur.

Katılımcılara yöneltilen altıncı soru olan “Yurt hayatınızdan sonra ibadetlerinizde bir değişiklik oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin kodlar “olumlu değişimler”, “olumsuz değişimler” ve “değişim olmadı” kategorileri altında kodlanmıştır. Oluşan kodlar şöyledir.

Tema: Dindarlığın İbadet Boyutundaki Değişimler ve Sebepleri

Kategoriler	Kodlar
--------------------	---------------

Olumlu Değişimler:	Arkadaş etkisi
İbadete Başlama,	Belletmen teşviki
İbadetlerde Artış,	Düzenli hayatın sunduğu imkânlar
İbadetlerin Düzene Girmesi	Namaz eksenli yurt düzeni
	Telefon/teknolojiden uzaklık
Olumsuz Değişimler:	Arkadaş etkisi
İbadetlerde Azalma,	Psikolojik nedenler
İbadetlerin Tamamen Bitmesi	Yurt ortamının kirliliği
	Sonuca varılmayan sorgulamalar
	Yurttaki ve okuldaki sorumluluklar (Ders, zaman kısıtlılığı)
Değişim Yok	Herhangi bir değişim yok

Tablo 9: Katılımcıların İbadetlerinde Meydana Gelen Değişimlere İlişkin Bulgular.

Katılımcılardan 7'si olumlu, olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz değişimlerden bahsetmişlerdir. 1 katılımcı ise herhangi bir değişimin olmadığını söylemektedir. 11. sınıf öğrencisi Ahmet, "Aynı. Evdeyken de annem babam çok düşünüyordu namaz konusunda burada da belletmenler öyle yine kılıyorum.". Ahmet, bu ifadeler neticesinde sorulan "Herhangi bir uyarıcı olmasaydı yine de namaz kılmaya devam eder miydin?" sorusunu ise "Bazı hocalar namaza çağırıyor yine namaz kılmaya gidiyoruz. İmamımız varsa cemaatle kılıyoruz. İmamımız yoksa tek tek kılıyoruz. Öğrenciler hafız ekseriyette olduğu için çevremiz belletmenler değil de genellikle onlar imam oluyor." ifadeleriyle cevaplandırmıştır.

Tablo 9'da da görüldüğü üzere ibadetlerde meydana gelen olumlu değişimlerin sebepleri "arkadaş etkisi, belletmen teşviki, düzenli hayatın sunduğu imkânlar, namaz eksenli yurt düzeni ve telefon/teknolojiden uzaklık" tır. Bu sebeplerin bazıları öğrencileri ibadetlere yönlendirirken, bazıları öğrencileri istemeyerek ibadet etmeye mecbur hale getirebilmektedir. Örneğin 12. sınıf öğrencisi Mustafa başka bir soruya cevaben "Yurtta da oluyor kılmadığım zamanlar. Ama bir baskı olduğu için yurtta daha çok kılıyorum. Baskı olmasa kılmam." ifadelerini kullanmaktadır. Ayrıca Mustafa "Çünkü burada yedide telefonları alıyorlar. Olabildiğince vermemeye çalışıyorum ama yine de alıyorlar. Tuşlu telefon var onu veriyorum. Bazı hocalar tanıyor tabi onlara veremiyorum bazıları tanımıyor onlara tuşluyu veriyorum. Çünkü ödev konusunda yardımcı oluyor. Eksiklerimiz olduğunda etütlerde izliyoruz. Telefonu verdiğimde yapacak başka bir şey de olmadığından toplu ibadetlere mecbur katılıyorum. Ama evde telefonla uğraşmak daha cazip gelebiliyor." ifadelerini kullanmaktadır.

Olumsuz değişimler ise "arkadaş etkisi, yurttaki kirlilik, psikolojik nedenler, yurttaki ve okuldaki sorumluluklar ve sonuca varılmayan sorgulamalar" dan kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerden "sonuca varılmayan sorgulamalar" kodu öğrencide yurttan bağımsız bir şekilde gerçekleşen bir sebeptir. 11. sınıf öğrencisi Dila yurtta en çok zorlandığı konudan bahsederken şu ifadeleri kullanmıştır; "Yurtta en çok zorlandığım şey. Gerçekten namaz kılmak istiyorum ama lavaboların durumundan falan hani abdest alsam bile o abdest olmayacakmış gibi geliyor bana. O yüzden hani namaz filan da kılamıyorum. Kötü oluyor yani. Evdeyken sadece kılabilirim. Buradayken

kılamıyorum. Kılmak istemiyorum daha doğrusu. Arkadaşlarım da istiyor ama hem onlar vakit bulamıyor. Vakit olmuyor gerçekten yani. Dediğim gibi 7 gibi geliyoruz okuldan. 6.30 gibi. Derse bile zor vakit buluyoruz. Namaza hiç bulamıyoruz.”

Olumlu ve olumsuz değişim kategorileri altındaki kodlar incelendiğinde “arkadaş etkisi” vs. bazı sebeplerin kimi öğrenciler için olumlu etki yaratırken kimileri için olumsuz bir etkiye neden olabildiği fark edilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen yedinci soru olan “Yurt hayatından sonra dinin hayatınıza etkisi oranında bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?” sorusuna ilişkin öğrencilerden yalnızca 1’i herhangi bir değişim yaşamadığı cevabını vermiştir. Değişim yaşadıklarını söyleyen öğrencilerin cevaplarına ilişkin kodlar aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tema: Dindarlığın Etki Boyutundaki Değişimler	
Kategoriler	Kodlar
Olumlu Değişimler	Daha duyarlı/düşünceli bir insan oldum
	Kötülere karşı dine daha çok sarıldım
Olumsuz Değişimler	Giyimimdeki tesettür etkisi azaldı
	İnsanlara karşı güvenim azaldı
	Düzen ve cemaatten nefret ettim
	Bencilleştim
Değişim Yok	Değişim olmadı

Tablo 10: Katılımcıların Dindarlıklarının Etki Boyutundaki Değişimlere İlişkin Bulgular.

Tablo 10’da görüldüğü üzere katılımcılarda dindarlığın etki boyutuna ilişkin “daha duyarlı/düşünceli olma, giyimde tesettürün etkisinin azalması, insanlara karşı güvensizlik, bencillik, düzen ve cemaatten nefret etme, kötülüklerle karşı dine sarılma” şeklinde değişimler meydana gelmiştir. Oluşan bu değişimlerin hepsi yurt ortamıyla ilişkili bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu konuda 11. sınıf öğrencisi Dila “*Aklıma bir şey gelmedi ya. (Düşünüyör) Sadece işte erkek personel de var okulda. Yurt halimle çıkıyorum yanlarına sanki ailem gibiler. Günah gibi gelmiyor bana sanki onlar.*” ifadelerini kullanmıştır. Yurdun hiçbir olumlu yanının olmadığını söyleyen 12. sınıf öğrencisi Kadir ise “*Dini olarak değil belki. Belki de dinidir. Biraz bencil oldum. İnsanlar beni bencilliğe zorluyor. Bence yurt iyi insanları da bencil yapıyor.*” ifadesini kullanırken, 11. sınıf öğrencisi olan Muhammet yurdun dini kimliğine olumlu katkılarını şu şekilde ifade etmektedir; “*Yok aynıyım. Şey sayılır mı? Yurttan sonra boşa yanan ışıklara ve suya çok dikkat etmeye başladım. Bir de daha düşünceliyim insanlara karşı da.*”

Katılımcılara yöneltilen sekizinci soru olan “Evdeki dini yaşantınız ve yurttaki dini yaşantınız arasında bir fark var mı? Karşılaştırabilir misiniz? Sizce bu fark nasıl oluştu?” sorusuna yönelik kodlar “evde daha düzenli”, “yurtta daha çok” ve “fark yok” kategorilerinde oluşturulmuş ve aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tema: Yurt ve Ev Ortamı İbadetlerinin Karşılaştırması Ve Sebepleri

Kategoriler	Kodlar	Frekans
Evde Daha İyi ve Düzenli İbadet Ediyorum	Yurt ev gibi kirli değil	
	Evde beni her an ibadetlerim için uyaran birisi var	
	Evde yurttaki kadar çok sorumluluğum/dersim yok	4
	Evde hatimlerimiz sayesinde Kur'an okuyorum	
Yurtta Daha Çok İbadet Ediyorum	Evde beni olumsuz etkileyen arkadaşlarım yok	
	Evde beni her an uyaran birileri yok	
	Yurtta uymam gereken bir düzen ve baskı var	2
Bir Fark Yok	Yurtta teknolojiyle geçirdiğim vakit sınırlı	
	Evde ailen yurtta belletmenleri beni uyarıyor. Uyarı olmasa da ibadetlerimi yerine getiririm.	2
	Evde ailem beni uyarıyor. Fakat yapmıyorum çünkü içimde gelmesi lazım.	

Tablo 11: Katılımcıların Yurt ve Evdeki İbadetlerine Yönelik Yaptığı Karşılaştırma Bulguları.

Tablo 11’de görüldüğü üzere yurt ve ev ortamındaki ibadetlerini karşılaştıran katılımcılar üç gruba ayrılmaktadır. 4 öğrenci evde yurttakinden daha iyi ve düzenli ibadet edebildiğini, 2 öğrenci yurtta evdekinden daha fazla ibadet ettiğini söylemektedir. 2 öğrenci ise yurtta ve evdeki ibadetlerinin arasında herhangi bir fark olmadığını dile getirmiştir. Evde daha düzenli ibadet ettiğini söyleyen öğrenciler durumun “evin yurt gibi kirli olmaması”, “evde ibadet hususunda her an uyaran birisinin olması”, “evde yurttaki kadar çok sorumluluk ve dersin olmaması”, “evdeki toplu hatimlerin etkisi”, “evde olumsuz etkileyen arkadaşların yokluğu” nedenlerinden kaynaklandığını dile getirmişlerdir. 11. sınıf öğrencisi Ayşe konu hakkında şu ifadelerde bulunmaktadır; *“Evde daha düzenli de denilmez ama evde sürekli kalk şunu yap kalk şunu yap namaz geçiyor falan söylentiler var. Annem söyleniyor. Ama yurtta sadece sabahlar için geçerli o da şuan pandemiden sonra çok az. Hatta yok.”* Yurtta daha fazla ibadet ettiğini söyleyen öğrenciler ise durumun “yurtta ibadet konusunda uyarıcıların bulunması”, “yurtta uyulması gereken zorunlu bir düzenin varlığı”, “yurtta teknolojiyle geçirilen vaktin sınırlılığı” nedenlerinden kaynaklandığı açıklamasında bulunmuşlardır. Nitekim 12. sınıf öğrencisi Elif *“Tabi ki de. Namaz kılmaya falan ben yurtta başladım. Şuan hani çok kılamasam da kılmam gerekiyor. Ama mesela yurtta daha düzenliydi 9 10 da falan. Şimdi pandemiden dolayı yok uyarı ama. Namaz kılma olayı daha bir iyi oluyor yurttayken. Bir de biz kaza oruçlarımızı da yurtta arkadaşlarla birlikte tutuyoruz daha güzel oluyor”* demektedir. Elif’in ifadelerinde dikkat çeken durum, arkadaşlarının onu olumlu etkilediğini dile getirmesidir. Fakat bu durum bazı öğrenciler için tam dersi bir etki de yapabilmektedir. Nitekim evde daha iyi ve düzenli ibadet ettiğini söyleyen öğrenciler “evde onları etkileyen bir arkadaşın yokluğundan” söz etmektedirler. 11. sınıf öğrencisi Dila evde ibadetlerini daha iyi gerçekleştirebildiğini şu sözlerle dile getirmiştir; *“Evde daha iyi ibadet edebiliyorum. Bahsettiğim gibi temizlik açısından ve zaman açısından. Annem çok namaz kıl diyor hatta benim yedi yaşında kardeşlerim var. Hiç kaçırmıyorlar namazlarını filan. Annem hani annem sayesinde evet daha çok zaman ayırabiliyorum namaza. Hatta annemin bir tane wp grubu var. Hani orda böyle Kuran okuma şeyleri geliyor. Orda hemen*

kardeşlerime benim vaktim yok sen oku sen oku diyor. Benim kardeşim Kuran okumayı da bilmiyordu o sayede öğrendi. Hani bu pandemi döneminde camiler falan açık değildi. Hepsini bu sayede öğrendi. Kur'anı falan şuan çok iyi okuyor. O sayede ailemizin rolü evet iyi yani". Yurttaki ve evdeki ibadetlerinde bir fark olmadığını söyleyen öğrencilerden biri "her daim namazını kıldığını" söylemektedir. Aynı öğrenci "yurt hayatından sonra ibadetlerinizde değişim oldu mu" sorusuna ise yurttaki namaz eksenli düzenin ibadetlerini kolaylaştırdığını, arkadaşlarını ibadet hususunda olumlu etkilediği cevabını vermektedir. Diğer öğrenci ise "içimden gelmediği sürece ailem uyarsa bile namaz kılmıyorum" ifadesinde bulunmuştur. 12. sınıf öğrencisi Kadir; "*Ailem bana ibadet konusunda uyarı yapıyor. Bazen namaz kıl falan diyorlar ben de sinirleniyorum. Şey yapıyorum. Çünkü ben tam olarak başlayacağım zamanın ne zaman olacağını kestiremiyorum.*". Kadir "yurt hayatından sonra ibadetlerinizde değişim oldu mu" sorusuna cevaben de bir arkadaşının kendisini namaza özendirdiğini söylemiştir. Öğrenciler karşılaştırma esnasında bir farktan bahsedemeyeceklerini söyleseler de, önceki sorulara verdikleri cevaplardan ufak da olsa etkileme ve etkilenme yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen dokuzuncu soru olan "Yurtta kendinizi yalnız hissettiğinizde ya da sizi üzen bir durumla karşılaştığınızda neler yaparsınız?" sorusuna ilişkin oluşturulan kodlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tema: Başa Çıkma Stratejileri		
Kategoriler	Kodlar	Frekans
Seküler Başa Çıkma Stratejileri	Müzik dinlerim	7
	Yazarım	
	Arkadaşlarımla dertleşirim	
	İçime kapanır yalnız kalırım	
Dini Başa Çıkma Stratejileri	Mescide gider huzur bulurum	1

Tablo 12: Katılımcıların Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Bulgular.

Tablo 12'de görüldüğü üzere katılımcılardan 7'si onları üzen bir durum yaşadıklarında "yazma", "müzik dinleme", "arkadaşlarla dertleşme", "içine atıp yalnız kalma" şeklinde seküler başa çıkma stratejileri uyguladıklarını söylerken, 1 katılımcı dini içerikli "mescitte huzur bulma" stratejisini kullandığını ifade etmiştir. Dini başa çıkma stratejisi kullanan 11. sınıf öğrencisi Ahmet'in ifadeleri şöyledir; "*Ya mescide giderim ya da arkadaşların yanına giderim, otururum daha güvendiğim. Ama mescitte ön planda, oturup dinleniyorum, huzur veriyor.*".

Katılımcılara yöneltilen, onların dini başa çıkma stratejilerine yönelik uygulamalarını anlamaya yönelik olan "Kolay kolay üstesinden gelemeyeceğiniz bir şey olduğunda Allah'a yöneldiğiniz, dua ettiğiniz ya da herhangi bir dini ritüel yaparak rahatladığınız oluyor mu? Eğer oluyorsa bunlar nelerdir? Yurt yaşantınızdan önce de böyle alışkanlıklarınız var mıydı?" sorusuna yönelik oluşturulan kodlar "uyguluyorum" ve "uygulamıyorum" kategorilerinde sınıflandırılıp kodlanmıştır. Veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tema: Dini Başa Çıkma Stratejisinin Kullanılma Sıklığı

Kategoriler	Kodlar	Frekans
Uyguluyorum:	Yurttan önce yapmıyordum	
Namaz Kılma	Yurttan önce de yapıyordum ama yurttan daha çok yapıyorum	
Dua Etme	Yurda ilk geldiğim zamanlar yalnız hissedince daha çok yapıyordum	7
Kur'an Okuma	Sadece yurttan yapıyorum çünkü evde başka seçenekler var	
Meal Okuma		
Uygulamıyorum	Namazı sadece yurttaki düzene uymak zorunda olduğum için kılıyorum	1

Tablo 13: Katılımcıların Dini Başa Çıkma Stratejilerini Kullanım Sıklığına İlişkin Bulgular.

Bir önceki tabloda görüldüğü üzere öğrencilere ilk olarak “hangi başa çıkma stratejilerini kullandıkları” sorulmuştur. Soruya cevaben 8 öğrenciden sadece 1’i dini başa çıkma stratejilerini kullandığını dile getirmiştir. Tablo 13’te görüldüğü üzere, bir sonraki sırada sorulan “dini başa çıkma stratejilerini kullanma” ya yönelik soruya ise 7 öğrenci olumlu cevap verirken 1 öğrenci hiçbir zaman dini başa çıkma stratejilerini kullanmadığını dile getirmiştir. 12. sınıf öğrencisi Mustafa’nın ifadeleri şöyledir; “*Yok hiç olmadı. Zaten namazı yurttaki düzene uymak zorunda olduğum için kılıyorum. Hiç olmadı.*”. Dini başa çıkma stratejilerini kullanan öğrenciler “yurttan önce yapmıyordum”, “yurttan önce de yapıyordum ama yurttan daha çok yapıyorum”. “yurda ilk geldiğim zaman yalnız hissettiğimde daha çok yapıyordum”, “sadece yurttan yapıyorum çünkü evde başka seçenekler var” şeklinde ifadeler kullanmışlardır. 12. sınıf öğrencisi Kadir “*Oluyor. Bazen içim sıkıldığı zaman gidip namaz kılıyorum. Kuran mealinden okuyorum. Yurt hayatından önce böyle bir alışkanlığım yoktu. Mesela evde çok fazla canım sıkılmıyor genelde. Sıkılsa da dışarı çıkıyorum veya bir şekilde atlatıyorum ama burada yapacak hiçbir şey yok.*” ifadesini kullanmıştır. Katılımcılardan 12. sınıf öğrencisi Elif de “*Evet mesela yurda ilk geldiğimde kendimi yalnız hissettiğimde rahatlamak için de namaz kılıyordum, Kuran okuyordum. Şimdi de mesela 12. Sınıfın başında da namaz kılıyordum. Konular yetişecek yetişmeyecek namaz kılınca rahatlıyordum. İnşallah yine kılacağım. Hayır, evdeyken böyle düşünüp yaptığım olmayordu hiç.*” demektedir.

Katılımcılara Yöneltilen son soru ise “Yurttan bulunduğunuz günler içerisinde dini bir konularda şüpheye düştünüz ya da aklınıza bir soru takıldı. Bu şüpheli/soruyu çözersiniz?” sorusudur. Cevaplara yönelik kodlar aşağıda verilmiştir.

Tema: Dini Şüpheleri Çözmede Kullanılan Yöntemler

Sıralama	Kodlar
1	Okuldaki Din Kültürü ve imam hatip meslek dersi öğretmenlere sorma
2	Belletmenlere sorma (Branşı Din Kültürü ve imam hatip meslek dersi olan)
3	Telefon/İnternette araştırma
4	Hafız ya da imam hatipli arkadaşlara sorma

5	Dede/amca gibi dini bilgisine güvenilen aile bireylerine sorma
6	Köydeki imamlara/hocalara sorma

Tablo 14: Katılımcıların Dini Şüpheleri Çözme Yöntemlerine İlişkin Bulgular.

Katılımcıların karşılaştıkları dini şüpheleri çözme yöntemlerinden hareketle, yurt ortamında onların dindarlıkları üzerinde etkili olarak değerlendirilebilecek bireylere karşı güven durumları test edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan verdikleri cevapları öncelik sırasına koymaları istenmiştir. Tablo 14'te görüldüğü üzere şüphe çözümünde öncelik sırasına göre seçenekler şöyledir; “okuldaki din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri ve imam hatip meslek dersi öğretmenleri”, “branşı din kültürü ve imam hatip mesleki dersleri olan belletmenler”, “telefon/internet üzerinden arama yapma”, “hafız veya imam hatipli arkadaşlara sorma”. Şüphe durumu bu aşamalardan sonra yine de çözülmezse devreye “amca dede gibi aile bireyleri” ve “köydeki imamlar/hocalar” girmektedir.

5.TARTIŞMA, SONUÇ

Yatılı liselerde öğrenimine devam eden öğrencilerin dindarlıklarındaki yurt iklimi fenomenini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmadan çıkan sonuçlar şunlardır;

İnsan fiziksel, sosyal, psikolojik ve manevi boyutlarıyla bir bütündür. Yaşamını devam ettirdiği, içerisinde bir takım faaliyetlerde bulunduğu ortam ve koşullar insanın bu dört boyutunu farklı oranlarda etkiler ve şekillendirir. Örneğin fiziksel zorluklar insanı psikolojik olarak olumsuz etkileyebilirken, maneviyatının güçlenmesini sağlayabilmektedir. Katılımcılara yöneltilen ilk iki soruya yönelik verilen cevaplar bu yargıyı büyük oranda desteklemektedir. Nitekim genel olarak yurt hayatının fiziksel koşullarından memnun olan öğrenciler duygu durumlarını olumlu kelimelerle ifade ederken, yurttan kalmaktan memnuniyetsizlik duyan öğrenciler duygularını olumsuz kelimelerle aktarmıştır. Yine 8 öğrenciden 6'sı kendilerinde yurt ortamına bağlı bir takım değişimler fark ettiklerini dile getirmiştir. Değişimler kimi öğrencilerde olumlu şekildeyken, kimilerinde olumsuz olabilmektedir. Karataş ve Atıcı tarafından gerçekleştirilen “Sınavla Öğrenci Alan Ortaöğretim Okullarının Pansiyonunda Kalan Öğrencilerin Pansiyonla İlgili Görüşleri” isimli çalışmada da yurt ortamının öğrencilerde bir takım değişiklikler meydana getirdiği saptanmıştır (Karataş & atıcı, 2014). Araştırmanın ilk alt amacı olan “yurt ortamının öğrencilerde meydana getirdiği psiko sosyal değişimleri ortaya çıkarmak” amacı gerçekleştirilmiştir (Bkz: Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 10).

Araştırmanın ikinci alt amacı olan “öğrencilerin yurttaki dini yaşantısını anlamak” amacı doğrultusunda öğrencilere hem yurttaki dini yaşantılarını anlamaya yönelik hem de yurttaki ve evdeki dini yaşantıların benzer ve farklı yönlerini keşfetmeye yönelik bir takım sorular sorulmuştur. Araştırmanın dördüncü bölümünde detaylıca yer verilen bulgular ışığında bu hedefin de gerçekleştirildiği görülmektedir (Bkz: Tablo7, Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10, Tablo 11).

Öğrencilerin psikolojik durumlarını, sosyal çevrelerini, fiziksel hallerini hatta kişiliklerini şekillendiren yurt ortamının onların dindarlıklarını da farklı oranlarda şekillendirdiği gözlemlenmiştir. Araştırmada yurt ortamının öğrencilerin dindarlıklarını nasıl şekillendirdiği dindarlığın inanç, ibadet, bilgi, duygu (tecrübe olarak değil, his olarak) ve etki boyutlarıyla ele alınmıştır. Katılımcılara yöneltilen farklı farklı sorularla bu boyutlardaki değişimler anlaşılmaya çalışılmıştır. Sonuçlar ise şöyledir;

Yurt ortamı, öğrencilerin 3'ünün dindarlığının bilgi boyutunda olumlu değişimlere sebep olurken 5'i üzerinde herhangi bir değişim gözlemlenmemiştir (Bkz: Tablo 7). İbadet boyutu açısından yurt ortamı öğrencilerin 7'si üzerinde olumlu ya da olumsuz bir takım değişimler yapmıştır. 1 öğrenci ise yurt ortamının ibadetlerini değiştirmediyini fakat kolaylaştırdığını dile getirmiştir (Bkz: Tablo 9).

Yurt ortamı, öğrencilerin 3'ünün dindarlığının etki boyutunda olumsuz değişime sebep olurken, 3'ünde olumlu değişim sağlamıştır. Diğer 2 öğrenci ise değişim olmadığı kanısındadır. Olumlu değişimler daha duyarlı olma, empati yeteneğinde artış, kötülöklere karşı dine sarılma şeklinde kendini göstermektedir. Olumsuz olanlar ise giyimde tesettür etkisinde azalma, insanlara güvenememe, bencillik, düzenden ve cemaatten nefret etme durumlarında kendini göstermektedir (Bkz: Tablo 10). Yurt ortamı, öğrencilerin yalnızca 1'inin dindarlığının duygu boyutunda olumlu değişim sağlamıştır. Diğer 7 öğrenci yurtla ilgili herhangi bir değişim yaşamadıklarını bildirmişlerdir (Bkz: Tablo 6). Genel olarak öğrencilerin dindarlıklarının inanç, ibadet, bilgi ve duygu boyutlarında olumlu değişim sağlayan unsurlar; arkadaş etkisi, arkadaş ortamı tartışmalarının yönlendirdiği araştırmalar, toplu yaşam alanının getirdiği insanları tanıyabilme yeteneği, belletmen yaklaşımları/teşviki, yurttaki vaaz faaliyetleri, düzenli hayatın sunduğu imkânlar, ibadet eksenli yurt düzeni/uyarıcılar/kurallar ve telefon ve teknolojiden uzaklıktır. Olumlu değişimi sağlayan etmenlerden birçoğu öğrencileri kendi içlerinden gelen bir dindarlığa yönlendirirken bazıları da öğrencileri dini faaliyetlere zorlamaktadır. Erkek öğrencileri ibadete teşvik eden nedenlerden biri de cemaat bilincidir. Bu durum kız öğrencilerde birlikte kaza oruçlarını tutma şeklinde gerçekleşmektedir. Öğrencilerin dindarlıklarında olumsuz değişime sebep olan nedenler ise; kirlilik, psikolojik nedenler, arkadaş etkisi, sorumluluklar ve yoğunluktur. Tespit edilen bazı nedenler bazı öğrencileri olumlu değişime, bazıları ise olumsuzluğa yönlendirebilmektedir. Örneğin arkadaş kimi öğrenciler için olumlu sebepten, kimileri ise olumsuz sebepten olabilmektedir. Yine düzen, teşvik gibi sebepler bazı öğrencileri iyiyi yönlendirirken bazıları da olumsuz değişime neden olabilmektedir. Bu bulgular ışığında araştırmanın üçüncü alt amacı olan "dindarlığın inşasında yurt ortamı fenomenini ortaya çıkarmak" hedefinin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Yukarıda sıralanan bulgular katılımcıların içerisinde yer aldıkları dönemin özellikleri üzerine yapılan çalışmalarla de örtüşmektedir (Koç, 2014) (Karaca, 2016) (Hökeleli, 2009) . Sosyalizasyonun aileden arkadaşlara kaydığı ergenlik döneminde, ergenler için içerisinde buldukları arkadaş çevresine uyum sağlama önemlidir. Yapılan araştırmada öğrencilerin en çok dindarlığın ibadet boyutunda arkadaşlarından etkilendikleri görülmektedir. Fakat aynı zamanda hem ergenlik döneminde kazanılan soyut düşünme sonucu ortaya çıkan sorgulayıcılığa hem de z kuşağının sorgulayıcı özelliklerine sahip olan katılımcılar dinin bilgi boyutunda arkadaşlarının söylemlerini direkt kabul etmek yerine araştırmayı da tercih etmektedirler. Bulgular Aydın tarafından gerçekleştirilen "Z Kuşağı ve Din" isimli yüksek lisans teziyle uyum içerisinde (Aydın, 2020) Arkadaşlara danışmanın şüphe durumunda izlenecek adımların içerisinde dördüncü sırada olması bizlere önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Ergenlik döneminin ayırıcı özelliklerinden olan sınırsız özgürlük isteği de öğrencilerin yurt hayatındaki zorunlu kurallara olumsuz bakmalarına neden olmaktadır. Yurt ortamındaki zorunlu kurallar din bağlamında da olunca öğrencilerin isteksizce ibadete zorlanmaları onları dinden uzaklaştırabilmektedir (Köse & Ayten 2019). Nitekim dini başa çıkma stratejilerini kullanma sıklığına ilişkin soruya öğrencilerden birisi dini başa çıkma stratejilerini hiç kullanmadığını, namazı da zorunlu yurt düzenine uyum için kıldığını söyleyerek cevap vermiştir. Yine aynı öğrenci yurttaki zorunlu cemaat ve düzen sonucunda hem cemaatten hem de düzenden nefret ettiğini söylemiştir.

Sosyal hayatın değişmesiyle birlikte meslek edinme, iş kurma, evlilik gibi gelişim görevleri insanlarda daha geç yaşlara çıkmakta, ilgili yaş grubunun sorumlulukları değişmektedir. Günümüzde de bireylerin sorumluluğu, aldığı eğitim kademesine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin ilk yetişkinlik döneminde gerçekleştirilmesi gereken meslek edinme, eş seçme gibi görevlerin ve belli bir düzene oturmamış yaşam şeklinin bireylerin ibadetlerinde düşüşe neden olduğu bilinmektedir (Karaca, 2016). Görüşme yapılan bireylerin tüm ömürlerini etkileyecek bir sınava hazırlanıyor olmaları ve yurt ortamında bir takım sorumluluklarla aile bireylerinin yardımı olmadan baş başa kalmaları, onların ibadetlerden uzaklaşmalarına sebep olabilmektedir.

Teknolojinin hızla yayılması, internete ulaşımın kolaylığı, dijital ürünlerin kullanımına ilişkin kültürümüzde herhangi bir eğitimin/sınırın olmaması gibi sebeplerle bireyler vakitlerinin çoğunu bu

uğurda harcayabilmektedir. Teknolojinin içine doğan z kuşağı da bu handikaptan kendini koruyamamıştır. Yurt ortamında telefon kullanımının sınırlılığı öğrencileri vakitlerini daha verimli kullanmaya teşvik etmektedir. Telefona sınırlı erişim bazı katılımcıların ibadetlerine olumlu tesir etmiştir. Acat tarafından “Ergenlerde Dindarlık Değerler ve İnternet Bağımlılığı ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi” adıyla gerçekleştirilen araştırmada dindarlık ve internet bağımlılığı arasında negatif bir ilişki bulunamamış ve araştırmaların azlığına dikkat çekilmiştir (Acat, 2019). Bizim gerçekleştirdiğimiz araştırmada teknoloji ve telefonda uzaklığın az sayıda da olsa bireylerin dindarlığında olumlu değişimlere neden olduğu gözlemlenmiştir.

Dindarlığın bu boyutları birbirinin sebebi ya da sonucu olabilmekte ve birbirlerini besleyebilmektedir. Fakat durum inancın motivasyon kaynağına göre tam tersi bir hal de alabilmektedir. Örneğin zaman zaman dini bilgilerdeki artış bireyin inancını, ibadetlerini, duygularını ve yaşantısını olumlu bir şekilde etkileyebilmekte, zaman zaman da bu boyutlar arasında hiçbir bağ kurulamamaktadır (Yıldız, 2006). Nitekim araştırmada çıkan sonuçlar da bu tespiti desteklemektedir. Tüm öğrencilerde meydana gelen dini bilgi boyutundaki artışlar öğrencilerin hepsinin ibadetlerinde ya da dindarlığın diğer boyutlarda kendini göstermemiştir.

Öğrencilere yurttaki zor anlarını nasıl atlattıkları sorulmuş ve daha çok seküler başa çıkma mekanizmalarını kullandıkları görülmüştür (Bkz: Tablo 12). Soruya dini başa çıkma mekanizmalarıyla cevap veren tek öğrenci, aynı zamanda ibadetlerini yerine getirme hususunda özenlidir. Dini konularda bilmediklerini araştırmaya çalışan ve dindar olmayıp kötü olan insanları gördükçe dine daha çok sarılmaya özen gösterdiğini söylemiştir. Dini tanımlarken de “hayatımın ayrılmaz parçası” ifadesini kullanmıştır. Araştırmada daha dindar insanların dini başa çıkma mekanizmalarını da daha öncelikli tercih olarak kullandıkları sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca araştırmaya konu olan bireylerden yalnızca bu kişinin ailesini demokratik terimiyle tanımlaması dikkate değer bir husustur.

Yurt yaşantısının öğrencilerde meydana getirdiği olumsuz duygular, öğrencileri dini başa çıkmaya yönlendirebilmektedir. Çiğdem tarafından “Pansiyonda ve Ailesinin Yanında Kalan Öğrencilerin Umud, Akademik Başarı ve Dindarlıklarının Karşılaştırılması” adıyla gerçekleştirilen çalışmada yurt yaşantısının öğrencileri dini başa çıkmaya yönlendirebileceği hipotezi savunulmuş fakat anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Fakat bu araştırmada yurt yaşantısının 8 öğrenciden 7’sini dini başa çıkmaya yönlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır (Bkz: Tablo 13). Nitekim öğrencilerden bazıları yalnızca yurttayken dini başa çıkma mekanizmalarını kullandıklarını dile getirmişlerdir. Dini başa çıkma mekanizmalarına yurda ilk geldiğinde, kendini yalnız hissettiği zaman başvurduğunu söyleyen katılımcılar da bu kanıyı desteklemektedir. Konu hakkında en çarpıcı durum ise sonuca ulaşamamış sorgulamaları nedeniyle ibadetlerde uzaklaştığını söyleyen katılımcının da yurt ortamında farklı bir seçeneği olmadığı için dini başa çıkma stratejilerine yöneldiğini dile getirmesidir.

Katılımcılara yöneltilen son soru olan şüphe durumunda ne yaptıkları sorusuna yönelik verilen cevaplar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri ve imam hatip mesleki dersleri öğretmenlerine düşen sorumluluğun boyutunu gözler önüne sermektedir (Bkz: Tablo 14).

Konu üzerine daha sağlıklı yorumlar yapabilmek adına yeni çalışmalara duyulan ihtiyaç şimdilik gerekliliğini korumaya devam etmektedir.

Not

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yazar Hakkında

Hatice GÜVEN Yüksek Lisans Öğrencisi olarak

Muhammet KZILGEÇİT Öğretim Üyesi olarak

Kaynakça

- Abalı, O. (2012). Ergenlik Dönemi ve Ruhsal Yaklaşım, İstanbul: Adeda Yayıncılık.
- Acat, B. (2019). Ergenlerde Dindarlık, Değerler, İnternet Bağımlılığı ve Hayat Memnuniyeti. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- Adivar, A. (2012). Tarih Boyunca İlim ve Din. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Allport, G. (2004). Birey ve Dini. (çev. Bilal Sambur), Ankara: Elis Yayınları.
- Armaner, N. (1980). Din Psikolojisine Giriş. Ankara: Truva Kitap.
- Atalay, T. (2005). İlköğretim ve Liselerde Dindarlık. İstanbul: Dem Yayınları.
- Atıcı, M. & Karataş, S. (2014). Sınavla Öğrenci Alan Ortaöğretim Okullarının Pansiyonunda Kalan Öğrencilerin Pansiyonla İlgili Görüşleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 167-167. <https://doi.org/10.13114/MJH.201428436>
- Aydın, N. (2020). Z Kuşağı ve Din. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- Aytekin & Bulduk, F. & S. (2000). Üniversite Öğrencilerine Verilen Eğitim Modellerinin Davranış Değişikliğine Etkisinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 148, 33-37.
- Bahadır, A. (1994). Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- Bahadır, A. (2002). Ergen Kişiliği Bağlamında Din-Kişilik İlişkisi. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 14(1), 111-123
- Bahadır, A. (2011). Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi [Doktora Tezi]
- Bahadır, A. (2017). Din Psikologlarının Dindarlık, Değerler ve Ruh Sağlığı Konusunda Temel Yaklaşımlar: William James, S. Freud, G. Jung ve V. Frankl Örneği. (Edt: Hayati Hökelekli). *Din, Değerler ve Sağlık içinde*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Bilgin, M. & Kılıç Atıcı, M. & Yazgan İnanç, B. (2019). Gelişim Psikolojisi1: Bebeklik, Çocukluk ve Ergenlik. Ankara: Pegem Akademi
- Cirhinlioğlu, Z. & Ok, Ü. & Cirhinlioğlu, F. G. (2013). Dindarlık, Ruh Sağlığı ve Modernite. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2020). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Cüceloğlu, D. (2004). İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çayır, C. (2014). Ergenlerin Dini İnanç, Şüphe ve Dini Tutumları Üzerine Bir Araştırma. Düşünce Platformu, 2, 59-88.

Çiftçi N. (2003) Liseli Gençlerde Ahlaki Yargı Yeteneği ve Ahlak Eğitimi. (Edt: Hayati Hökelekli), Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: Gençlik Dönemi ve Eğitimi II içinde. 347-396. Bursa.

Çiğdem, E. (2020). Pansiyonda ve Ailesinin Yanında Kalan Öğrencilerin Umud, Akademik Başarı ve Dindarlıklarının Karşılaştırılması [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].

Çileli, M. (1987). Ergenlikte Ahlak Gelişimi. (Editör: Bekir Onur). Ergenlik Psikolojisi içinde. Ankara: Hacettepe-Taş Kitapçılık. 265-286

Dinç, A. R. (2007). Pansiyonlu liselerde öğrenim gören öğrencilerin gündüzlü veya yatılı olmalarıyla depresyon ve algılanmış aile desteği düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].

Dinçel, E. 2006, Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemleri, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].

Doğan, M. (2016). Sabır Psikolojisi: Pozitif Psikoloji Bağlamında Bir Araştırma. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Erikson, E. (2006) "Psikososyal Kimlik" Çeviren: M. Doğan Karacoşkun (Edt: M. Doğan Karacoşkun) Din Ve Psikoloji: Dini Ve Sosyal Psikoloji Yazıları Samsun Akademik Bilişim Yayınları. 41-54

Esita, A. (2017). Ergenlerin Özgüven Oluşturmalarında Dindarlığın Rolü (Sancak Örneği) [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].

Etki, F. B. (2019). Ergenlerde Psikolojik İyi Olma Ve Şükür Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Diyarbakır Örneği [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

Hökelekli, H. (1986). Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1)

Hökelekli, H. (1988). Ergenlik Döneminde Dini Şüpheler. MEB, Din Öğretimi Dergisi, 14, 73-86.

Hökelekli, H. (2002). Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Hökelekli, H. (2009). Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din, İstanbul: Dem Yayınları.

Hökelekli, H. (2017). Din Psikolojisine Giriş. İstanbul: DEM Yayınları.

Hökelekli, H. (2020). Din Psikolojisi. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İmamoğlu, A. & Ferşadoğlu, S. (2013). Psikolojik Açından Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışların Tahlili. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 1, 19-40.

Karaca, F. (2016). Dini Gelişim Psikolojisi. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.

Karaca, F. (2017). Din Psikolojisi. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.

- Karacoşkun, M. D. (2015). Gelişim Kuramları ve Dönemlerine Genel Bir Bakış. (Edt. M. D. Karacoşkun), *Din Psikolojisi El Kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karataş, S. Atıcı, M. (2014). Sınavla Öğrenci Alan Ortaöğretim Okullarının Pansiyonunda Kalan Öğrencilerin Pansiyonla İlgili Görüşleri. *Mediterranean Journal of Humanities Dergisi*, IV/2, 167-177, DOI: 10.13114/MJH.201428436
- Kayıklık, H. (2019). *Din Psikolojisi*. Adana: Karahan Kitapevi.
- Kılavuz, M. A. (2002). Ergenlerde Özdeşleşme Ve Din Eğitimi. (Edt. H. Hökelekli), *Gençlik, Din Ve Değerler Psikolojisi İçinde*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları. 209-255.
- Kızılgöçit, M. (2017). *Din Psikolojisinin 200'ü*. Ankara: Otto Yayınları.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238. <https://dergipark.org.tr/en/pub/erusosbilder/253040>
- Köksal Akyol, A., & Sali, G. (2013). Yatılı ve gündüzlü okuyan çocukların benlik kavramlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), 1377-1398. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRVek9UazBOQT09/yatili-ve-gunduzlu-okuyan-cocuklarin-benlik-kavramlarinin-ve-sosyal-destek-algilarinin-incelenmesi>
- Köse & Ayten, A. & A. (2019). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş.
- Kula, N. (2001). *Kimlik ve Din*. İstanbul: Ayışığı Yayınları
- Kula, N. (2002). "Gençlik Döneminde Kimlik Ve Din" *Gençlik, Din Ve Değerler Psikolojisi İçinde* (Der. Hayati Hökelekli) Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Kurt, A. (2009). *Dindarlığı Etkileyen Faktörler*. 18, 26.
- Küçükali, A. (1996). *Erzurum'da Orta Öğrenim Yurtlarında Barınan 13-17 Yaş Grubu Gençlerde Dini Yaşantı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez].
- Mehmedoğlu, A. U. (2004). *Kişilik ve Din*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Okumuş, E. (2002). Bir Din İstismarı Olarak Gösterişçi Dindarlık, *İslamiyât Dergisi*, 4(5), 195.
- Onur Tatlı, M. (2019). Yatılı Yurtta ve Ailesinin Yanında Kalan Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Du. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, 25(97-1). <https://doi.org/10.22559/folklor.973>
- Özbayraktar, B. (1970). *Din Ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma* İstanbul: Baha Matbaası
- Öztürk, Y. (2017). *Ergenlerde Dindarlık İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Çarşamba Örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E., & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.
- Peker, H. (2016). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Resmi Gazete. (2020). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200911-2.htm>.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), 5, 33-44. <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkiyat/330762>

Selçuk, Z. (2004). Gelişim Ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Senemoğlu, N. (1997). Gelişim, Öğrenme Ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya, Ankara: Spot Matbaacılık

Sert Ağır, M. (2014). Duygusal ve Sosyal Gelişim Bağlamında Kişilik Gelişimi. (Edt: A. Bakioglu), Eğitim Psikolojisi İçinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Siyez, D. M. & Aysan F. (2007). Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Psiko-Sosyal Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler Açısından Yordanması. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi, 20(1) . 145-171

Steinberg, L. (2007). Ergenlikte Risk Alma: Beyin ve Davranış Biliminden Yeni Perspektifler— Laurence Steinberg, 2007. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8721.2007.00475.x>

Tuzcu, G. (2006). Avrupa Birliğine Giriş Süreci ve Eğitimde Vizyon 2023. Türk Eğitim Dergisi Yayınları.

Uysal, İ. (2016). Pansiyonlu okullardaki öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve başarılarına etkisi [Report]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/handle/11499/861>

Yağcı, H. (2006). Ortaöğretim Öğrencilerini Değer Yönelimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Zeytinburnu Örneği). [Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi]

Yalom, I. D. (2000). Varoluşçu Psikoterapi, (Çeviri: Zeliha İyidoğan Babayiğit), İstanbul: Kabalıcı Yayınevi

Yapıcı, A. (2013). Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık. Adana: Karahan Kitabevi.

Yavuzer, H. (2002), Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım & Şimşek, A. & H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, M. (2006). Ölüm Kaygısı ve Dindarlık, İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.

EK 1:

GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu:

Yatılı okulda okuyan öğrencilerin dini yaşantısı nasıldır ?

Dindarlığın inşasında yurt fenomenin rolü nedir?

Yer: Yurt ortamı, Tarih ve Saat: , Görüşmeci:

Giriş

Merhaba, adım Hatice GÜVEN ve Atatürk Üniversitesi'nde Din Psikolojisi bilim dalında yüksek lisans yapıyorum. Bilimsel bir araştırma için sizinle görüşme yapmak istiyorum.

- Bu görüşme sürecinde vereceğiniz bilgiler gizlidir. Bu araştırma dışında herhangi bir özel bir amaç için kullanılmayacaktır. Bilgileri araştırmacı dışında kimse görmeyecektir. Ayrıca araştırma sonuçları yazılırken, görüşülen bireylerin ismine raporda yer verilmeyecektir.
- Görüşmenin yaklaşık kırk beş dakika süreceğini tahmin ediyorum.
- Sakıncası yoksa görüşmemizi kaydetmek istiyorum, onaylıyor musunuz? İzninizle sorulara başlıyorum.

Sınıf Düzeyi/Yaş:

Cinsiyet:

Ailenizin ikamet ettiği yer:

Ailenizin maddi durumu:

Ailenizin size karşı tutumları:

Okulunuz ismi:

Okulun bulunduğu konum:

Görüşme Soruları

- 1.Yurt yaşantınızdan ve sizde uyandırdığı duygulardan biraz bahseder misiniz?
2. Liseye başladığınız sizle şu anki siz arasında bir fark var mı? Eğer varsa sizce bu değişim nasıl meydana geldi? Niçin?
3. Sizce din nedir? Dinin sizin hayatınızda nasıl bir yeri var?
4. Yurt hayatınızdan sonra dini bilgilerinizde bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?
5. Yurt hayatınızdan sonra dinin sizin için ifade ettiği anlamda bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?
6. Yurt hayatınızdan sonra dini yaşantınızda (ibadet) bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?
7. Yurt hayatından sonra dinin hayatınıza etki oranında bir değişim oldu mu? Eğer olduysa bu değişiklikler nasıl meydana geldi? Ne yönde seyretti?
8. Evdeki dini yaşantınız ve yurttaki dini yaşantınız arasında bir fark var mı? Karşılaştırabilir misiniz? Sizce bu fark nasıl oluştu?
- 9.Yurtta kendinizi yalnız hissettiğinizde ya da sizi üzen bir durumla karşılaştığınızda neler yaparsınız?
10. Kolay kolay üstesinden gelemeyeceğiniz bir şey olduğunda Allah'a yöneldiğiniz, dua ettiğiniz ya da herhangi bir dini ritüel yaparak rahatladığınız oluyor mu? Eğer oluyorsa bunlar nelerdir? Yurt yaşantınızdan önce de böyle alışkanlıklarınız var mıydı?
11. Yurtta bulunduğunuz günler içerisinde dini bir konularda şüpheye düştünüz ya da aklınıza bir soru takıldı. Bu şüpheyi/soruyu nasıl çözersiniz?